

Fenomén singles

Bc. Milan Svoboda

Diplomová práce
2015

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Prohlašuji, že

- beru na vědomí, že odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí, že jeden výtisk diplomové práce bude uložen v příruční knihovně Fakulty humanitních studií Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně a jeden výtisk bude uložen u vedoucího práce;
- byl/a jsem seznámen/a s tím, že na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- beru na vědomí, že podle § 60 odst. 2 a 3 autorského zákona mohu užít své dílo – diplomovou práci nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen připouští-li tak licenční smlouva uzavřená mezi mnou a Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně s tím, že vyrovnání případného přiměřeného příspěvku na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše) bude rovněž předmětem této licenční smlouvy;
- beru na vědomí, že pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tedy pouze k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům;
- beru na vědomí, že pokud je výstupem diplomové práce jakýkoliv softwarový produkt, považují se za součást práce rovněž i zdrojové kódy, popř. soubory, ze kterých se projekt skládá. Neodevzdání této součásti může být důvodem k neobhájení práce.

Prohlašuji,

- že jsem na diplomové práci pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.
- že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně 12. 3. 2015

.....
podpis diplomanta

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Institut mezioborových studií

akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Milan Svoboda**
Osobní číslo: **H138275**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Fenomén singles**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na zpracování přehledové studie o fenoménu singles;
- na hledání odpovědi na otázku, proč lidé volí tento způsob života.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (pravděpodobně smíšený) zaměřený na jedince preferující životní styl singles.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

AEPLI, H. Být single, ale jak? Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014.

BARTOŇOVÁ, D. Demografická situace České republiky: proměny a kontexty 1993–2008. Praha: SLON, 2010.

BECK, U. Riziková společnost: na cestě k jiné moderně. Praha: SLON, 2004.

BENOKRAITIS, N. V. Marriages and Families: Changes, Choices, and Constraints. New Jersey: Prentice Hall, 2002.

DUFFKOVÁ, J. a L. URBAN. Sociologie životního stylu. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.

MAREŠ, P. a T. POTOČNÝ. Modernizace a česká rodina. Brno: Barrister & Principal, 2003.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: SLON, 2008.

RABUŠIC, L. Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001.

SCHWARTZ, M. A. a B. M. SCOTT. Marriages and Families: Diversity and Change, New Jersey: Prentice Hall, 2003.

TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabitující jednotlivce v České republice. Sociologický časopis, Praha: SOÚ AV ČR, 2006.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Geraldina Palovčíková, CSc.

Institut mezioborových studií

Datum zadání diplomové práce:

4. listopadu 2014

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2015

V Brně dne 4. listopadu 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.

děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá problematikou společensky aktuálního fenoménu singles. V první, teoretické části přibližuje definice a vybrané typologie singles, věnuje se partnerským vztahům a životnímu stylu singles. Dále popisuje příčiny vedoucí k tomuto životnímu stylu, jeho výhody, nevýhody a demografické jevy související s fenoménem singles. Druhá část se zabývá výzkumným šetřením zaměřeným na životní styl singles a jejich vztahy.

KLÍČOVÁ SLOVA

Singles, životní styl, partnerské vztahy, domácnosti jednotlivců, plodnost, sňatečnost, rozvodovost, demografická tranzice, rodina, individualizace.

ABSTRACT

The thesis deals with the issue of currently widespread social phenomena in western society called “singles”. The theoretical section brings out the definitions and selected “singles” typologies, it is also dedicated to their relationships and lifestyle. Further it describes the factors that cause such lifestyle, its advantages and disadvantages, as well as demographic features related to “singles” phenomena. The second part of the thesis introduces the empirical research focussed on lifestyle and relationships of “singles”.

KEY WORDS

Singles, lifestyle, partner relationships, single-person households, fertility, nuptiality, divorce, demographic transition, family, individualization.

Děkuji PhDr. Geraldině Palovčikové, CSc., za odborné vedení, pomoc a cenné rady, které mi poskytla při zpracovávání mé diplomové práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Čím déle se člověk vyhýbá vlastnímu manželství, tím si tvoří bezpečnější předpoklady stát se velkým a slavným.“

Julius Galius Cezar

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZÁKLADNÍ POJMY, CHARAKTERISTIKA, HISTORIE	10
1.1 VYMEZENÍ POJMU SINGLES.....	10
1.2 HISTORICKÉ SOUVISLOSTI	12
1.3 TYPOLOGIE SINGLES.....	15
1.4 SINGLES A GENDER.....	19
2 FENOMÉN SINGLES ZE SOCIOLOGICKÉHO POHLEDU	21
2.1 SINGLES JAKO ŽIVOTNÍ STYL	21
2.2 PŘÍČINY VEDOUcí K ŽIVOTNíMU STYLU SINGLES.....	24
2.3 KLADY A ZÁPORY ŽIVOTNíHO STYLU SINGLES.....	27
2.4 SINGLES A JEJICH VZTAHY	29
3 FENOMÉN SINGLES Z DEMOGRAFICKÉHO POHLEDU	32
3.1 DOMÁCNOSTI JEDNOTLIVCŮ.....	32
3.2 SŇATEČNOST A ROZVODOVOST	36
3.3 TEORIE DEMOGRAFICKÉ TRANZICE.....	39
3.4 PLODNOST A PORODNOST	42
4 VYBRANÉ SOUVISLOSTI A JEvy	45
4.1 TEORIE SOCIÁLNí SMĚNY.....	45
4.2 SINGLES A RODINA	47
4.3 SINGLES A DOMÁCNOST	49
II PRAKTICKÁ ČÁST	52
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENí	53
5.1 PROVEDENí VÝZKUMNÉHO ŠETŘENí	53
5.2 POPIS VÝZKUMNÉHO VZORKU	56
5.3 VÝSLEDKY ŠETŘENí A JEJICH ANALÝZA.....	58
5.4 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A DISKUZE	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM GRAFŮ	74
SEZNAM PŘÍLOH	75

ÚVOD

Pro svoji diplomovou práci jsem si zvolil téma, které je dle mého názoru v dnešní době společensky aktuální a současně také velmi zajímavé. O singles hovoříme jako o jednom ze sociologických fenoménů dneška. Životní styl singles je znám již od šedesátých let minulého století, kdy se začal objevovat ve vyspělých zemích západního světa, jako reakce na postupné ekonomicko-sociální změny ve společnosti. U nás jsme se ve větší míře začali setkávat s tímto fenoménem až po sametové revoluci v roce 1989. Tento do té doby u nás nepříliš známý životní styl se začal s poměrně výraznou silou prosazovat v průběhu devadesátých let minulého století, kdy zasáhl především generaci „Husákových dětí“. I když je fenomén singles s námi již několik desetiletí, stále se jedná zejména v naší zemi o poměrně nový a stále nepříliš probádaný jev. Přestože pojem singles bývá velmi často prezentován v masmédiu v různých souvislostech, obvykle vyvolává v lidech rozporuplné reakce.

Diplomová práce je zaměřena na fenomén singles také z důvodu, že tento fenomén ovlivňuje celkový přístup k životu stále více jedinců a začíná měnit názor společnosti na rodinu a rodinný život. Tady nalezneme i určitý vztah mezi tímto fenoménem a sociální pedagogikou, protože život singles bývá často doprovázen životem bez životního partnera, na kterého by se v případě nouze mohl singles jedinec obrátit. Partnerskou pomoc tak mnohdy supluje stát za pomocí různých sociálních služeb a forem sociálního zabezpečení.

Cílem mé diplomové práce je podat ucelený pohled na fenomén singles a pomocí takto zpracované studie přiblížit tento fenomén a částečně proniknout do jeho problematiky.

Pro zpracování teoretické části obsahující čtyři kapitoly jsem použil především rozbor odborné literatury a statistických dat. První kapitola je zaměřena na vymezení samotného pojmu singles, na historický vývoj tohoto fenoménu a na jednotlivé typologie singles. Druhá kapitola pojednává o životním stylu singles a příčinách k němu vedoucích. Odhaluje nám také jeho kladné a záporné stránky. Kapitola třetí se potom věnuje fenoménu singles v rámci demografických jevů jako je sňatečnost, rozvodovost a plodnost. Přibližuje nám též vývoj domácností jednotlivců. Čtvrtá kapitola se zabývá sňatkovým trhem, na kterém se lidé seznamují, dále změnami rodinných rolí a formami domácností. V rámci praktické části pátá kapitola pojednává o malém výzkumném šetření, pro které jsem si zvolil kvalitativní metodou a techniku rozhovoru.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ POJMY, CHARAKTERISTIKA, HISTORIE

V této kapitole se pokusíme o definici singles, seznámíme se s historickým kontextem tohoto fenoménu a podrobněji si popíšeme jednotlivé základní typologie.

1.1 Vymezení pojmu singles

Většina populace vnímá singles jako stále se rozšiřující skupinu lidí žijících určitým tzv. svobodnějším, z jiného pohledu neúplným či provizorním, způsobem života bez trvalého životního partnera. Jedince, kteří se dobrovolně vyhýbají rodinnému způsobu života. Ve skutečnosti není tak úplně snadné definovat singles jako skupinu. Co bychom si měli pod pojmem singles představit, si nyní přiblížíme.

I. Možný popisuje singles jako nový sociální jev, který u nás postupně společensky nabývá na váze. Jedná se o jedince, kteří odkládají založení rodiny na nejzazší možnou hranici. Jednají tak pod tlakem pozdně moderní společnosti, která vyžaduje pracovní flexibilitu a zároveň nabízí pohodlnější život. Ukazuje se tak nová fáze v běhu života, kdy se jedinec sice odpoutá od rodičů, ale svoji vlastní rodinu nezakládá. Toto období bývá západní sociologickou literaturou označována jako pozdní mladost, či mladá dospělost, případně postadolescence. Svůj stav většinou tyto jedinci vnímají jako dočasný, pouze jako určitou životní etapu, která však často přechází v definitivu. Hovoří také o tzv. nulové reprodukční strategii, kdy se určitá část jedinců rozhodla svobodně a dobrovolně pro život singles a rodinu nikdy nezakládat a děti nemít.¹

Této skutečnosti jsou si u jedinců žijících singles vědomi i R. Radimská a M. Tomášek a považují ji za negativní. Tím, že singles nemají děti, jsou tak nesolidární a necitliví ke konceptu trvale udržitelného rozvoje. Vnímají tuto skupinu jako důsledek nárůstu plurality v rodinném i soukromém životě. „*Jsou to relativně mladí lidé mezi 25. až 40. lety, kteří se víceméně dobrovolně rozhodli žít po delší dobu bez partnera proto, aby mohli rozvíjet jiné než rodinné životní strategie... Nárůst singles však představuje problém, jelikož tato skupina lidí se vyznačuje egocentrickým až egoistickým světovým názorem.*“²

¹ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8, s. 199-201.

² RADIMSKÁ, R. a M. TOMÁŠEK, *Singles - nový životní styl a jeho generová specifika v ČR. Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: SOU AV ČR, 2003, roč. 2003, 1-2. ISSN 1213-0028. s. 10-11.

Singles jsou jedinci, kterým život o samotě v podstatě vyhovuje. Jedinci, kteří jsou více motivováni možnostmi se profesně či zájmově realizovat, než zakládat rodinu. Preferují budování kariéry, více investují do volnočasových aktivit a užívají sexuální volnosti. Na tyto jedince však více dopadá pocit izolace a osamělosti, často také čelí tlaku okolí na vstup do manželství.³

Jako problém 21. století vidí fenomén singles americká psycholožka Bella DePaulo. Jedince žijící způsobem singles vnímá jako osoby nezadané, osoby svobodné jak zákonně, tak sociálně. Velký význam pro každodenní interakci přikládá tomu, zda je právě jedinec sociálně nezadaný či v partnerství. Za sociální partnerství považuje jen ta, kdy jejich aktéři sami i jejich okolí tvrdí, že se jedná o vztahy vážné. Mezi určující determinanty patří např. délka vztahu nebo četnost vidání se. Nahlíží na singles pozitivně a všímá si stigmatizace nezadaných dospělých, kde upozorňuje na jejich diskriminaci a negativní stereotyp nezadaných, zavádí a pracuje s pojmem singlism.⁴

Pozitivní náhled na singles ukazuje i citát z knihy Hildegard Aepliové. „*Pro společnost má cenu zlata, že tito lidé existují. Jejich přínos, jejich způsob uvažování, ochota pomoci jsou velmi drahocenné. Jsou to osoby, které komunikují jiným způsobem, jejichž život vyrůstá z jiných základů a které přinášejí jiné úhly pohledu.*“⁵ Sama ale poukazuje na skutečnost, že existuje mnoho důvodů, proč lidé žijí sami. Nenašli vhodného partnera, zažili bolestivé zklamání z nějakého vztahu, nebo jsou rozvedení či ovdovělí, nemocní atd. Pouze někteří se aktivně rozhodli pro tento způsob života, většina do něj spíše spadla.

Kdo jsou tedy singles? Můžeme nabýt dojmu, že se jedná o samotářsky žijící muže a ženy, preferující vlastní zájmy a mající jen povrchnější a méně trvalé vztahy, které by neohrožovaly jejich pracovní nebo zájmové aktivity. Ale nemusí tomu tak být vždy. Není výjimkou, že někteří jedinci mají i hlubší vztahy, nicméně nežijí společným životem. Jsou zde také jedinci, kteří žijí tímto způsobem pouze dočasně a plánují rodinu v blízké budoucnosti. Mezi singles můžeme také začlenit i páry stejného pohlaví, nebo jedince se zdravotním handicapem, který jim znemožňuje nalezení vhodného partnera. Jsou tu jedinci, kteří si zvolili tento způsob života dobrovolně a jsou s ním spokojeni, nebo jedinci, kterým se zkrátka nedaří nalézt vhodného partnera, i když po něm usilovně touží. Určitou nejednotnost vymezení tak částečně řeší typologie singles, které se budeme věnovat dále.

³ JANDOUREK, J. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál 2003. ISBN 80-717-8749-3. s. 119.

⁴ DEPAULO, B. *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized and Ignored and Still Live Happily Ever After*. New York: St Martin's Griffin, 2006. ISBN 0-312-34082-6. s. 3-4.

⁵ AEPLI, H. *Být single – ale jak?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014. ISBN 978-80-7195-728-7. s. 21-22.

1.2 Historické souvislosti

S fenoménem singles, jak ho vnímáme dnes, se začal vyspělý západní svět setkávat již v šedesátých letech minulého století, kdy se postupně začal měnit způsob života mladých lidí pod vlivem společenských změn. Jeho počátky můžeme vysledovat v USA, ze kterých se postupně rozšířil nejen do vyspělých zemí západní Evropy.

Bylo by však chybou se domnívat, že se jedná o zcela nový jev. S vývojem tohoto fenoménu úzce souvisí proces individualizace. Jak uvádí U. Beck, můžeme tento proces nalézt už v renesanci. Významné je devatenácté století a začátek století dvacátého, kdy dochází k uvolnění mezigeneračních rodinných vazeb, díky mobilitě úprku lidí z venkova a prudkému růstu měst. Obecně rozumíme pod pojmem individualizace určitá subjektivní a biografická hlediska civilizačního procesu v rámci industrializace a modernizace.

Individualizace ovlivňuje struktury rodinných vazeb a formy rodinného zaopatření. Dochází ke změnám v rodinných strukturách, v oblasti bydlení, v rozvrstvení obyvatelstva, ke změnám využívání volného času. Dochází ke změně postavení žen ve společnosti. Ženy se odpoutávají od závislosti na manželích, čímž se nabourává klasický model existence žen v domácnosti. Někteří jedinci se díky orientaci na vzdělání či profesní aktivitu rozhodují pro mimorodinné životní formy. Rodina se jako syntéza životních situací a biografii přesahujících pohlaví a generace rozpadá a jedinci si sami organizují své biografie.

V čase druhé modernity již není rodina tradičně silným základem lidské biografie, jako tomu bylo v čase první modernity. Individuální životní biografie byly dříve jasně dány a standardizovány. Avšak došlo k vyvázání jedince z těchto determinací. V současné době je každý strůjcem své vlastní biografie postavené na vlastních rozhodnutích ohledně výběru či volby partnera, životního stylu, vzdělání, povolání, či na jiných sekundárních rozhodnutích. Biografie sociální se tak mění v biografii autoreflexivní, která je a musí být vytvářena samotným jednotlivcem. V každodenním životě je totiž vyžadován aktivní model jednání, který klade do středu vlastní já.⁶

„Individualizace je bytostnou součástí restrukturalizace současných ekonomických a společenských struktur, směřujících k plně mobilní společnosti singlů. Výjimečná dynamika této změny v českém kontextu po roce 1989 přitom vychází zároveň ze změny kulturních modelů, i z přetvářejících se ekonomických struktur.“⁷

⁶ BECK, U. *Riziková společnost: Na cestě k jiné moderně*. Praha: SLON, 2004. ISBN 80-86429-32-6. s. 205-210.

⁷ TOMÁŠEK, M. *Singles. Listy*, Olomouc: Občanský dialog, 2005, roč. 2005, 4. ISSN 1210-1222. s. 20.

„Individualizace však není v pravém slova smyslu svobodnou volbou. Vzniká pod tlakem komplexní společnosti, kdy přísně individuální životní strategie je vlastně tím jediným, co člověku zbývá, když byl postupně vyvázan z nejrůznějších sociálních vazeb, opor, pout a determinant. Moderní společnosti v podobě sociálního státu provozují rozvětvenou infrastrukturu, která umožňuje individualizovaným aktérům svobodně si volit své zvláštní strategie a s poměrně nízkými náklady a nízkými riziky tyto strategie realizovat. Tím sociální stát zpětně posiluje individualizaci a dále ji umocňuje.“⁸

Individualizaci jako společenský proces nesmíme zaměňovat s individualismem, coby postojem či názorem, který sebou přináší pro stále rostoucí skupinu mužů a žen nejen větší možnosti experimentovat a svobodně se rozhodovat, ale také po svém se vyrovnávat s důsledky, které tento proces přináší.

Sociologie definuje individualismus jako myšlenky připisující ústřední místo jedinci. Mnohoznačný pojem, který je v USA synonymem pro osobní svobodu.⁹

Z psychologického pohledu individualizace znamená vyvázaní se ze závislosti na druhých, na skupinové podpoře.¹⁰

Na závěr se ještě zmíním o jednom jevu modernity, který vedle individualismu nejen historicky souvisí s fenoménem singles. V několika bodech si zde popíšeme transformaci identity podle A. Giddense.

Pod transformací identity rozumíme následující:

- Vnitřní vztah mezi místními událostmi a globalizujícími tendencemi modernity v každodenním životě.
- Utváření sama sebe jako reflexivní projekt, který je základní součástí reflexivity modernity. Jedinec musí mezi strategiemi nalézt svoji identitu.
- Snaha o seberealizaci postavená na základní důvěře, které nelze v zosobněných kontextech dosáhnout bez otevření se druhému.
- Budování osobních a erotických vztahů v duchu vzájemného sebeotevírání se.
- Starost o sebenaplnění, jenž není pouhou narcistní obranou jedince proti vnějšímu světu, ale částečně také pozitivním osvojením okolností globálních vlivů.¹¹

⁸ BECK, U. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: SLON, 2004. ISBN 80-86429-32-6. s. 426-427.

⁹ JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-269-0. s. 106.

¹⁰ HARTL, P. a H. HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X. s. 228.

¹¹ GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. Praha: SLON, 2010. ISBN 978-80-7419-025-3. s. 112-113.

Z výše popsaného je patrné, že proces modernizace a industrializace významně ovlivnil chování rodiny, která se přizpůsobovala celkovým změnám ve společnosti. Jedním z důsledků změn v chování rodiny jsou právě i alternativní vztahy a fenomén singles.

Obecně se všichni teoretikové modernity od Tönniese po Giddense shodují v tom, že jedním z charakteristických znaků pro moderní společnost je nahrazování spontánní solidarity smluvními vztahy nejen uvnitř velkých skupin, ale i uvnitř menších skupin a zužování báze osobní identity na stále menší a menší společenské skupiny až k samotné individuaci. V rámci rodiny potom dochází k zúžení významu rozvětvené rodiny a posílení nukleární rodiny. Dochází k oslabování vztahu k rodinám původu a nově založená vlastní nukleární rodina se stává sama součástí modernizačního procesu. Dokonce se objevují názory, že v pozdní modernitě dochází také k oslabování mezigeneračních vztahů uvnitř nukleární rodiny, tedy mezi rodiči a jejich nedospělými dětmi. Utrpěla zejména autorita rodičů. Rodiče byly postupně nahrazeny vlivem vrstevníků a v současnosti moderními technologiemi a masovou kulturou.

Pokud budeme hovořit o české společnosti z hlediska modernity, je naše společnost zajímavým objektem ke zkoumání. Od dvacátých let minulého století je česká společnost označována jako industriální, což lze statisticky doložit. Po druhé světové válce však došlo pod vlivem Sovětského svazu k určité regresii. Tato se dotknula i instituce rodiny. Rodina byla sice silně oslabena vyvlastněním rodinného majetku, ale na druhé straně ochromená ekonomika umožnila obnovení či posílení některých tradičních funkcí rodiny a zesílení podpory mezi generacemi. Charakteristickým rysem pro moderní smluvní společnost je snaha o vyrovnanost, která je vlastní každé racionální smlouvě. Naproti tomu tradiční společnosti předpokládaly daleko více altruismu. Po sametové revoluci se česká společnost opět řadí spíše k západnímu typu společnosti, ve které ovšem přetrvávají jisté tradiční vzorce vzájemných vztahů.

Pro pozdní modernitu jsou tedy charakteristické všeobecně rozvolněné rodinné vztahy. Se zvyšujícím blahobytem klesá potřeba hmotné pomoci dospělých dětí svým rodičům. Tuto pomoc supluje silný sociální stát a soukromé penzijní pojištění, což mimo jiné dále vede ke ztrátě mezigenerační blízkosti.¹² Souvisejícím tématům s rodinou, demografií a jejich změnami se budeme zabývat později.

¹² MOŽNÝ, I. Modernizace české rodiny a mezigeneračních vztahů v mezinárodním srovnání. In: Mareš, P. a T. Potočný. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. s. 11-36.

1.3 Typologie singles

Jak jsem poznamenal v závěru první kapitoly, skupina singles je nevyhraněná a jen obtížně vymezitelná. Určitou nejednotnost při definování této skupiny tak řeší typologie či kategorizace singles. Nyní si nejznámější vybrané typologie dle autorů popíšeme. První dvě uvedené typologie pocházející z osmdesátých let minulého století jsou základem pro další bádání, proto si je popíšeme podrobněji. S dnešní charakteristikou singles již plně nekorespondují, nicméně nám mají stále hodně co říci. Zejména typologie dle P. Steina je častým východiskem pro typologie další.

Singles dle Roberta Staplese

Jedna z nejstarších typologií pocházejících z počátku osmdesátých let minulého století postihující celou škálu alternativních vztahů nám ukazuje, že vnímání singles jako jedinců žijících bez partnera je pouze jednostrannou interpretací. Již tato typologie obsahující níže vypsanych pět kategorií jasně ukazuje, že singles mohou mít různé formy vztahů. Americký psycholog Robert Staples jako hlavní kritérium při dělení do jednotlivých kategorií použil právě míru otevřenosti vztahu.

- Volně proplouvající single (*Free Floating Single*), jedinci nevyhledávající závazky, nevázaní na jiné osoby a scházející se pouze náhodně.
- Singles v otevřených vztazích (*Open Coupled Relationship*), jedinci preferující partnerské vztahy otevřené jiným osobám, romantickým či sexuálním vztahům. Na otevřeném vztahu se musí jedinci domluvit a nedílnou součástí je důvěra.
- Singles v uzavřených vztazích (*Close Couple Relationship*), jedinci mající uzavřený vztah do kterého nevstupují třetí osoby. Např. homosexuální páry, které nemohou uzavřít řádné manželství.
- Singles v jedné domácnosti (*Committed Single*), jedinci sdílející domácnost, mající dohodu s jinými osobami o společném soužití a hospodaření, nejčastěji z důvodu nižších nákladů na bydlení.
- Přizpůsobení singles (*Accommodation*), jedinci žijící dočasně nebo trvale životem solitéra, osoby s nikým nesdílející domácnost.¹³

¹³ TOMÁŠEK, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic. In: MAREŠ, P. a T. POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. s. 226 – 227.

Kategorie singles dle Petera Steina:

Základem Steinova dělení do čtyř skupin jsou dvě bipolární kritéria: dobrovolnost či nedobrovolnost a stabilita či dočasnost stavu bez partnera. Tyto kategorie však nejsou definitivní, jak si níže ukážeme.

- Single dobrovolně dočasně (*Voluntary Temporary Single*), do této kategorie spadá zejména věková skupina 25 – 30let. Jedinci se po ukončení studia, či nastartování kariéry nebrání založit vlastní rodinu.
- Single dobrovolně trvale (*Voluntary Stable Single*), jsou jedinci, kteří si zvolili tento způsob dobrovolně, někteří mohou později tradiční rodinu založit. Do této skupiny spadají i jedinci, kteří nikdy do manželství nevstoupí (*never-married*), jako homosexuální partneři či jedinci žijících v různých církevních řádech.
- Single nedobrovolně dočasně (*Involuntary Temporary Single*), jsou nespokojení jedinci se svým současným stavem. Chtějí založit rodinu, aktivně vyhledávají partnera pro vstup do manželství.
- Single nedobrovolně trvale (*Involuntary Stable Single*), jedinci nespokojení se svým stavem, který víceméně vnímají jako stálý. Jedinci s vysokými nároky na partnera, kterého potom nemohou najít. Např. vzdělané a profesně úspěšné ženy.¹⁴

Kategorie však nejsou uzamčené. Jejich obsah se neustále vyvíjí. Názorně to ukazuje Benokraitisovo naplnění čtyř výše uvedených kategorií. Do první skupiny (*Voluntary Temporary Single*) zařazuje nesezdané kohabituující páry, do druhé skupiny (*Voluntary Stable Single*) zařazuje svobodné či rozvedené rodiče, do skupiny třetí (*Involuntary Temporary Single*) zařazuje rozvedené či ovdovělé jedince, kteří by rádi další manželství, do skupiny čtvrté (*Involuntary Stable Single*) řadí starší single, kteří už nemají příliš šanci svůj stav změnit, i kdyby chtěli.

Dále poukazuje na skutečnost, že se může status singlů během života měnit a tím i také jejich začlenění do skupin. Ukázkovým příkladem může být mladý dobrovolný singl první skupiny (*Voluntary Temporary Single*), který si najde partnera, založí rodinu a nakonec se ve vyšším věku rozvede a je z něho člen skupiny čtvrté (*Involuntary Stable Single*), jako single, který již nemá mnoho příležitostí na změnu.¹⁵

¹⁴ TOMÁŠEK, M. Singles ve světle měnících se typologií a definic. In: MAREŠ, P. a T. POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. s. 226 – 227.

¹⁵ BENOKRAITIS, N. V. *Marriages and Families: Changes, Choices, and Constraints*. New Jersey: Prentice Hall, 2002. ISBN 978-0-13-034177-8. s. 194-195.

Kategorie singles dle Arthura Shostaka:

Americký sociolog A. Shostak dělí singles podobně jako R. Stein do čtyř kategorií na základě dvou bipolárních kritérií dobrovolnost či nedobrovolnost a stabilita či dočasnost stavu bez partnera. Při pojmenování jednotlivých kategorií použil pestřejší pojmy, ale obsahy samotných kategorií víceméně korespondují s kategoriemi R. Steina

- Rozpolcení (*Ambivalent*) – dobrovolně dočasní single, kteří zatím nehledají partnera. Jedinci, kteří se ještě necítí na manželství, ale v budoucnu se mu nebrání.
- Vyřešení, odhodlaní (*Resolved*) – single dobrovolně trvale. Jedinci již rozhodnutí do manželství nikdy nevstoupit a rodinu nezakládat, nebo do manželství vstoupit nemohou (páry stejného pohlaví, členové církevních řádů).
- Toužící, doufající (*Wishfuls*) – single nedobrovolně dočasně. Osoby toužící po partnerovi, osoby aktivně vyhledávající partnera pro vstup do manželství.
- Lítostiví, rezignovaní (*Regretful*) – single nedobrovolně trvale. Osoby, které již nemají mnoho možností situaci změnit.¹⁶

Kategorie singles dle Marcely Linkové:

Jedna z novějších typologií pochází od M. Linkové ze sociologického ústavu AV ČR. Tato typologie obsahuje tři kategorie:

- Společně, ale každý sám. Lidé s vyššími příjmy a širším množstvím zájmů staví do popředí bohaté prožívání volnočasových aktivit. Tento typ vyhovuje ženám preferující profesní kariéru a mužům, kteří sice dávají přednost vztahům před samotou, nicméně se nechtějí podílet na společné domácnosti.
- Single z donucení. Lidé, pro které není dlouhodobým plánem žít bez partnera. V podstatě se jedná o dočasný stav, který ale může trvat relativně dlouhou dobu. Sem spadají jedinci po ukončení dlouhého vztahu či jedinci pracovně vytížení, pro které je zatěžující seznamování s novými lidmi.
- Single omylem. Specifickými znaky této kategorie jsou odkládání manželství a vyšší zodpovědnost mladých lidí za výběr partnera a plánování rodiny, což sebou přináší zvýšené riziko spadnout mezi singles.¹⁷

¹⁶ RABUŠIC, L. Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 202.

¹⁷ LINKOVÁ, M. Singles: životní styl, nebo z nouze ctnost? *Přítomnost*, 2002, roč. 2002, 2. ISSN 1213-0133. s. 45-47.

Dělení singles dle M. Vágnerové:

Dělení singles si můžeme také obohatit dle M. Vágnerové, která diferencuje jedince žijící bez trvalejšího partnera do následujících tří skupin:

- Osoby žijící samy, kterým tento styl vyhovuje a hodlají bez partnera setrvat i do budoucna. Důvodem mohou být osobní vlastnosti, zaměření na profesní výkon, náboženské motivy, odlišná sexuální orientaci či nezájem o sex.
- Osoby preferující život samostatně bez trvalého partnera pouze dočasně. Jedná se víceméně o pouhý odklad manželského či partnerského soužití, než o jeho úplné odmítnutí. Jedinci experimentující s různými vztahy, věnující se profesi či zálibám. Život svobodného člověka shledávají atraktivním a chtějí si tak alespoň po určité období vychutnat volnost a nezávislost, která jim umožňuje plně uspokojovat své potřeby bez nutnosti brát ohled na partnera.
- Osoby, které si osamělý život nevybraly. Z nejrůznějších příčin nenašly trvalého partnera pro společný život. Svůj osamělý způsob života, i když s ním nejsou spokojeni, nedokážou změnit. Tito lidé mívají nižší sebehodnocení a sebeúctu. Často se jedná o izolované a nejisté osoby s nízkou sebedůvěrou a omezenými sociálními kompetencemi. Podobně na tom mnohdy bývají také handicapované osoby.¹⁸

Singles dle B. DePaulo:

Ve zkratce také zmíním čtyři kategorie současných singles dle americké psychologičky B. DePaulo, která konstatuje, že dělení singles není jednoduché. Je třeba brát v úvahu okolnosti jako věk jedince, majetkové poměry jedince, místo trvalého života jedince (město, venkov).

- Always Single – jedinci, kteří jsou stále sami.
- Cohabiting – jedinci sdílející domácnost s kamarády, s rodinou.
- Divorced or Separated – jedinci rozvedení, odloučení, spolu nežijící.
- Widowed – ovdovělí jedinci, kteří se nestali single z vlastní vůle.¹⁹

¹⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 106-107.

¹⁹ DEPAULO, B. *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized and Ignored and Still Live Happily Ever After*. New York: St. Martin's Griffin, 2006. ISBN 0-312-34082-6. s. 5.

1.4 Singles a gender

Pokud se snažíme nějakým způsobem vymezit či identifikovat skupinu singles, je vhodné se také na singles podívat s genderového pohledu, protože „na samostatně žijící muže a na samostatně žijící ženy je nahlíženo jinak, jsou na ně uplatňována jiná měřítka, muži a ženy mají pro toto postavení jiné motivace, jinak je prožívají, a zároveň jim tato situace něco jiného přináší, každý gender z něj těží odlišným způsobem.“²⁰

Jak dále uvádí M. Tomášek a R. Radimská, podle tradičních představ jsou single ženy samy, protože si zkrátka nedokázaly najít vhodného partnera, více je trápí samota a pocity nedostatečnosti, zatím co u mužů je život single vnímán jako jejich svobodné rozhodnutí. Tuto představu sociologické průzkumy dlouhou dobu podporovaly. Např. se snažily prokázat myšlenku, že vysokoškolsky vzdělané ženy promeškaly vhodný věk k sňatku studiem a následně trpí nedostatkem vhodných partnerů, čímž se šance na manželství snižují. Tato teze byla však zpochybněna novějšími výzkumy, které prokázaly, že se vysokoškolsky vzdělané ženy vdávají později během delšího časového období než ostatní. Vzdělání také určitým způsobem zvyšuje hodnotu single žen na sňatkovém trhu. Vzdělání má však i negativní vliv, protože svým způsobem ztěžuje ženám hledání vhodného partnera. Vysokoškolsky vzdělané ženy mají vyšší nároky na své partnery.

U vysokoškolsky vzdělaných žen je výrazně vyšší předpoklad, že jejich partner bude mít též vysokoškolské vzdělání, než je tomu u mužů. Např. z empirického šetření homogamie partnerských vztahů v rámci České republiky vyplynulo, že vysokoškolsky vzdělané ženy mají téměř v 70% vysokoškolsky vzdělaného partnera, ale vysokoškolsky vzdělaní muži mají vysokoškolačku pouze v 42%. Muži s vysokoškolským vzděláním tedy nejsou tak vyhranění jako ženy. U žen se zřejmě projevila tendence vyhledávat partnera na podobné vzdělanostní a tím i společenské a kulturní úrovni.²¹

Jak ilustruje graf (graf 1), vzdělanostní úroveň singles v roce 2011 vykazuje oproti ostatním osobám stejného věku příznivější hodnoty. Podíl vysokoškolsky vzdělaných singles je pětinnový, u žen potom čtvrtinový. Téměř o polovinu častěji měly právě ženy vysokoškolské vzdělání ve srovnání s průměrem všech žen stejné věkové kategorie.²²

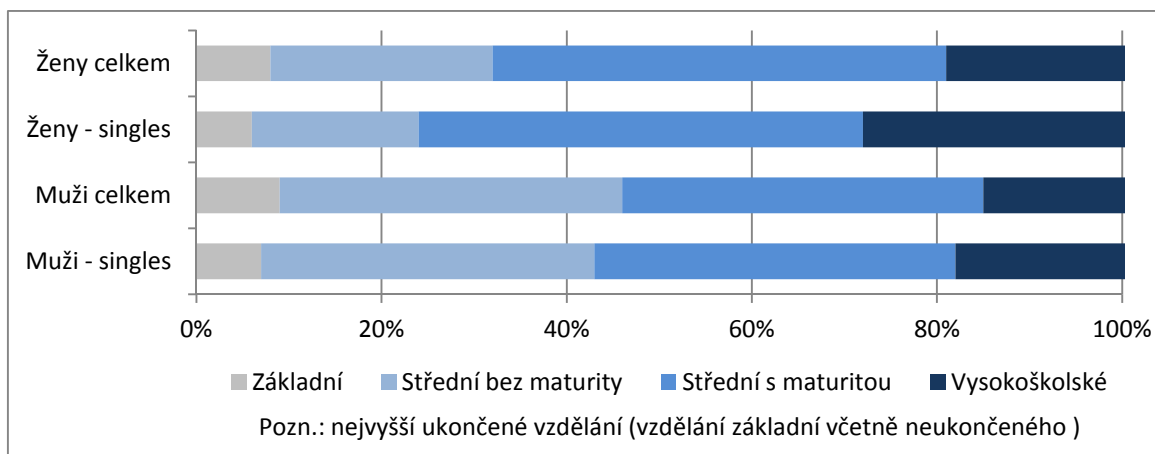
²⁰ RADIMSKÁ, R. a M. TOMÁŠEK. Singles - nový životní styl a jeho generová specifika v ČR. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: SOÚ AV ČR, 2003, roč. 2003, 1-2. ISSN 1213-0028. s. 10-11.

²¹ FIALOVÁ, L. Představy mladých lidí o manželství a rodičovství. Praha: SLON, 2000. ISBN 80-85850-87-7. s. 121-122.

²² ČSÚ: *Domácnosti jednotlivců*. [on-line]. 31. 3. 2014 [cit. 2014-10-20].

Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/170226-14-n_2014

Graf 1: Struktura osob ve věku 20-39 let podle pohlaví a vzdělání, 2011 (zdroj ČSÚ)

Genderové rozdíly však nejsou, jak jsme si napsali již v úvodu, jen o vzdělání. Např. muži po rozchodech s partnerkou mnohem častěji vstupují do nových vztahů než ženy, které více preferují zůstat samy. Ženy jsou v partnerském životě obvykle méně spokojené než muži a proto je po rozchodu tolik nevyhledávají. Navíc, pokud má žena z předchozího vztahu děti, necítí se tak osamoceně jako muži. Nicméně dobrovolná samota je u žen něčím méně obvyklým a proto se kvalitativní výzkumy fenoménu sigles zaměřují častěji na ženy než muže. Jejich stoupající počet je spojován se změnou postavení žen ve společnosti. I když je život singles žen a mužů v mnohém podobný, mají to ženy o trochu složitější. Na straně jedné je na ně vyvíjen určitý tlak společnosti k podřízení se normě manželství spojené s mateřstvím, na druhé straně mají jako ženy singles větší autonomii a možnost se profesně realizovat. Single ženy nechtějí přijmout převládající názor, podle kterého ještě žena konstruuje identitu ve vztahu ke svému manželovi a dětem. Oscilují tak mezi nadšením a radostí z nezávislosti a smutkem a pocitem samoty. Je důležité si uvědomit, že cesta autonomie žen se netýká jen jich samotných, ale v podstatě celé společnosti. Single ženy ve skutečnosti zpochybňují samotnou strukturu základů naší společnosti, tedy rodinu založenou na oddanosti a sebeobětování ženy.²³

Současná česká žena je nositelkou mnoha rolí, které v podstatě tvoří ucelenou životní strategii žen a jejich dynamika je jedním z hlavních činitelů vývoje rodiny a společnosti. Podle převažujícího názoru společnosti je prvotní rolí ženy v životě role matky, což je zároveň biologickou determinací, na které jsou genderové stereotypy vystavěny.²⁴

²³ RADIMSKÁ, R. a M. TOMÁŠEK. Singles - nový životní styl a jeho generová specifika v ČR. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: SOÚ AV ČR, 2003, roč. 2003, 1-2. ISSN 1213-0028. s. 10-11.

²⁴ KRÍŽKOVÁ, A. Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí. In: MANSFELDOVÁ, Z. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Praha: SOÚ AV ČR, 2002. ISBN 80-7330-009-5. s. 148-151.

2 FENOMÉN SINGLES ZE SOCIOLOGICKÉHO POHLEDU

V této kapitole si popíšeme životní styl jako takový. Dále se blíže podíváme na některé aktivity spojené se životním stylem obecně a rozdělíme si tyto aktivity ve vztahu k single jedincům. Osvětlíme si příčiny, které vedou k tomuto životnímu stylu a dotkneme se také výhod a nevýhod, které nám životní styl singles přináší.

2.1 Singles jako životní styl

Z dříve uvedeného je patrné, že je tento relativně nový životní styl na vzestupu a můžeme tak zcela otevřeně hovořit o alternativním životním stylu střední generace. Alternativu přitom nemusíme vnímat pouze jako protiklad obvyklého životního stylu, ale jako volitelný způsob, jako jinou možnost. Mezi alternativní životní styly patří např. zdravý životní styl nebo ekologický životní styl.

„Životní styl je charakterizován jako široký komplex činností a s nimi spjatých postojů, norem, hodnot, návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro každého individuálně specifické, vystihují jeho osobnost.“²⁵

Mluvíme tedy o každodenních projevech, životní zvyklosti nebo životních praktikách. Každý životní styl se odehrává v určitém časovém rámci, který obsahuje dimenze individuálního a vázaného pracovního času, dále v určitém prostoru, tedy v životním prostředí a každý životní styl má vždy úzkou vazbu ke konkrétnímu subjektu. Subjektem může být sám jedinec, skupina nebo společnost. Životní styl je ovlivňován jak vnitřními faktory – subjektem životního způsobu samým se všemi jeho potřebami a psychologickými charakteristikami, tak vnějšími faktory – životními podmínkami, což jsou všechny danosti, na které jedinec reaguje, hodnotí je a zaujímá k nim postoj. Životní způsob je naproti tomu obecnější kategorií, která klade větší důraz na reálnou existenci jednotlivých možných způsobů každodenního chování či možností realizace činností ve vztahu k obecnějším životním podmínkám. Životní způsob je často vnímán jako synonyma k životnímu stylu. Hovoříme o spektru existujících variant životních praktik.²⁶

²⁵ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 166-167.

²⁶ DUFFKOVÁ, J., L. URBAN a J. DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6. s. 55-59, 114-116.

V případě singles nebudeme hovořit o životním způsobu, neboť ten se obvykle vztahuje k větším sociálním celkům, např. národům či státům. Singles jsou jedinci žijící určitým životním stylem. Životní styl každého jedince je zasazen do širšího kontextu v rámci společnosti, je ovlivňován historickým vývojem, tradicí, kulturní i ekonomickou úrovní.

Mezi znaky životního stylu patří:

- Kognitivní hodnocení svého postavení ve světě a sebe sama. Pro každého člověka je základním východiskem života jeho osobní životní filozofie.
- Způsob prožívání, kvalita a intenzita prožitku. Intenzita a kvalita prožitku je pro každého člověka jiná. Potlačování přirozených emocí může za určitých podmínek způsobit poruchy zdraví.
- Vztah k práci, odpočinku a pohybové či sportovní aktivitě. Regenerace duševních sil probíhá nejčastěji formou kompenzační seberealizace. Důležitá je schopnost účinně relaxovat.
- Zvládání sociálních interakcí. Dostatečná sociální síť je pro člověka velmi důležitá, zaručuje mu pocit důvěry a bezpečí. Člověk by se neměl připravit o svoji citovou autonomii závislostí na jedné osobě.
- Úroveň ega. Člověk musí být pro zvládání náročných životních situací a úkolů dobře osobně vybaven.

Součástí životního stylu jsou každodenní činnosti člověka. Podle jejich povahy rozlišujeme:

- Aktivity zaměřené na práci, profesi a na přípravu k nim – vzdělávání, zařazení do pracovního procesu a adaptace na něj, stabilizace, profesní růst a kariéra.
- Aktivity orientované na oblast zájmů – vymezení, pěstování a rozvoj osobních zájmů, hledání kompromisu mezi vlastními zájmy a zájmy ostatních blízkých, zábava, koníčky, relaxace, odpočinek.
- Aktivity orientované na rodinu – hledání partnera, zakládání rodiny, budování domácnosti, výchova dětí apod.
- Aktivity zaměřené na oblast společenského života, participace na společenském a politickém životě, budování okruhu společenských styků.
- Aktivity vedoucí k uspokojování biologických a hygienických potřeb.²⁷

²⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3. s. 167-168.

Aktivity singles si můžeme rozdělit podle M. A. Schwartzové a B. M. Scottové, které publikovaly výsledky hloubkové studie středoškolsky vzdělaných svobodných mužů a žen starších třiceti let se zaměřením na jejich plánování a organizaci života a času. Vzhledem k předpokladu, že tyto osoby netráví svůj volný čas se svými stálými partnery, zbývá jim tak více času na jiné aktivity či seberealizaci. I když došlo k částečnému překrývání některých aktivit, definovaly šest nejvýraznějších typů:

- Podporující (*Supportative*) – jedinci trávící hodně času podporou a pomáháním druhým. Tyto jedince často nalezneme mezi pedagogy nebo v ošetrovatelství.
- Pasivní (*Passive*) – jedinci trávící většinu svého času o samotě, velmi málo participují na společenském životě, mohou vykazovat negativní pohled na život.
- Aktivní (*Activists*) – jedinci primárně se angažující v komunitním či politickém životě, což je uspokojuje.
- Individualističtí (*Individualistic*) – jedinci usilující o seberealizaci a autonomii. Jejich nezávislost jim s dostatkem soukromí napomáhá k rozvoji jejich osobnosti.
- Společenská (*Social*) – jedinci, kteří kladou důraz na rozsáhlé mezilidské vztahy a společenské aktivity. Jejich přátelé jsou pro ně velmi důležití, neboť neradi tráví svůj volný čas o samotě.
- Profesionálně zaměřeni (*Professional*) – jedinci, jejichž život a volný čas se točí kolem práce. Většinu své energie obětují svému profesnímu růstu a kariéře.²⁸

Tento výzkum mimo jiné ukázal, že nemůžeme mluvit o jednotném životním stylu singles. Životy singles a jejich volný čas se točí kolem různých zájmových oblastí.

Různorodost životních stylů je často postihována pomocí typologií buď přímo, nebo zprostředkovaně. Zprostředkované typologie se v podstatě netýkají životního stylu jako takového, ale jiné dílčí souvislosti s ním. V souvislosti se životním stylem singles bývá velmi často při výzkumech jedinců sledována náplň volného času, která spadá mezi zprostředkované typologie. Typologie trávení volného času je někdy pojímána samostatně, jindy jako určitá náhrada typologií životního stylu. „*Tento přístup by však neměl vyústit v redukci životního stylu na oblast volného času. Formule: jaký volný čas, takový životní styl, by byla přeci jen velkým zjednodušením.*“²⁹ Volný čas je pouze jedna z dimenzí životního stylu.

²⁸ SCHWARTZ, M. A. a B. M. SCOTT. *Marriages and Families: Diversity and Change*. New Jersey: Prentice Hall, 2010. ISBN 978-0-205-68314-7. s. 207.

²⁹ DUFFKOVÁ, J., L. URBAN a J. DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6. s. 141.

2.2 Příčiny vedoucí k životnímu stylu singles

V české republice má fenomén singles a jeho rozšíření za západním světem zpoždění dvaceti let. Boom singles a dynamický vývoj této skupiny je u nás spojován s přechodem od reálného socialismu k volně tržní společnosti v roce 1989. Nový režim přinesl větší nabídku šancí a různých příležitostí. A právě způsob či forma života rodiny je do jisté míry odrazem změn, které společnost provází. Jak zanikla totalitární společnost, postupně mizí také uniformita rodinného chování. Ruku v ruce s uvolněním poměrů a otevřením se světu se v rodinách začaly objevovat silící potřeby seberealizace rodičů. Dochází k postupné proměně rodiny i rodičovských rolí.

„Člověk prý vynalezl rodinu, když zjistil, že nikomu se nedá věřit. Je to už velmi dávno, ale od té doby nikdo nic lepšího nevymyslel – ani postmoderní doba ne. Rodina je ideální krabičkou poslední záchrany.“³⁰

Co tedy vede některé jedince k životnímu stylu singles?

V současnosti zejména velmi silný individualismus, který klade důraz na uspokojování potřeb jednotlivce, na rozvoj vlastní osobnosti a její uplatnění. Je to dlouhodobý trend a odpovídá mu i rostoucí tolerance společnosti ke všem projevům, které podtrhují význam jedince. Současná společnost již není tak sociálně stigmatizující k jedincům žijícím bez partnera, jak tomu bylo dříve. Sexuální život již dávno není podmíněn vstupem do manželství. Manželství v současnosti přináší stále stejné povinnosti, ale poskytuje méně výhod. Sňatek již nepředstavuje v životě páru takovou kvalitativní změnu jako v minulosti. Rodina je z pohledu této životní filozofie chápána spíše jako omezení než jako pozitivní přínos a zdroj zkušeností podporující další rozvoj dospělého člověka. Tomuto trendu se dostává i podpory ze strany sociální politiky. V okamžiku ztráty schopnosti se postarat sám o sebe bude jistotou sociální podpora.³¹

Jako jednu z příčin vedoucích k stále se zvyšujícímu počtu singles můžeme považovat také *„hloubkovou snahu vnějškově řízených lidí odlišit svou osobnost od ostatních, protože tak si to přece žádá doba, která se však netýká takových oblastí života, jako je například odborná kvalifikace. Jedná se o diferenciacní soupeření o pozici ve společnosti vzájemně si podobných, a tedy i zaměnitelných jedinců.“³²*

³⁰ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1. s. 25.

³¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 107.

³² DUFFKOVÁ, J., L. URBAN a J. DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6. s. 199.

Životní strategií vnějškově řízeného člověka je snaha být stále „In“ neboli „be trendy“. Daleko více ho zajímá volný čas a zábava, kde se může oddávat pocitům své výjimečnosti a naprosté volnosti, před monotónní prací v anonymním prostředí velkých organizací.³³

Historické souvislosti fenoménu singles pozdně moderní společnosti a jeho vazbu na reflexivní individualizaci a transformaci identity jsme si již popsali dříve. „*Přestože, na rozdíl od předem narýsovaných a standardizovaných biografii typických pro předešlá historická období, jsou v pozdní modernitě osobní biografie reflexivně konstruovány, vychází tyto změny z konkrétních společensko-ekonomických zdrojů. Zdroje této změny lze na jedné straně postřehnout z hlediska tlaků na pracovním trhu, na druhé straně jsou zdroje změny indikovány na úrovni prosazujících se kulturních modelů*“³⁴

Nyní si popíšeme některé příčiny, které přispěly k rozšíření skupiny singles na konci dvacátého století. Jedním z důvodů, které vedly ke vzestupu singles jsou globální změny v ekonomice pozdně moderní společnosti, kdy pracovní trh vyžaduje vzdělanou a flexibilní pracovní sílu. Jedinec daleko více času musí věnovat vzdělávání a zvyšování kvalifikace, je nucen se za prací častěji stěhovat, zvládat nárazové zatížení s přesčasy, služební cesty, překonávat období bez zaměstnání atd. Za druhý významný faktor považuje tlak měnících se kulturních norem, které jsou ovlivňovány novými možnostmi na vytváření pohodlného života bez přijímání odpovědnosti a věnování se komercializovaným volnočasovým aktivitám. Toto vše značně podporuje individualitu před rodinným smyšlením. Ze sociálního pohledu je významná reprodukční strategie singles jedinců. Pokud sebou konzumní individualizovaná kultura a globalizovaná ekonomika přinesla zvyšující se četnost single jedinců dobrovolně či plánovaně bezdětných, vzdaluje se společnost od trvale udržitelného reprodukčního režimu.³⁵

Plynulou změnu, kdy se postupně prosazuje životní styl singles na úkor rodiny si můžeme názorně popsat např. na faktoru pracovní mobility. Pracovní mobilita, která patří k nejžádanějším jevům současné prosperující ekonomiky, je také dalším faktorem vedoucím k oslabování rodinných vazeb. Například vázaný čas potřebný k dojezdu do práce a návratu zpět domů může být tak veliký, že se jedinec vrací domů tzv. jen přespat. Úbytkem času, který může trávit mobilní člen v rodině, trpí vzájemná komunikace. V krátkodobém horizontu se tento časový úbytek daří rodině kompenzovat zvýšenou

³³ KELLER, J. a P. NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie*. Liberec: Dialog, 2008. ISBN 978-80-86761-81-7. s. 42.

³⁴ TOMÁŠEK, M. *Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabitující jednotlivce v České republice. Sociologický časopis*, Praha: SOÚ AV ČR, 2006, roč. 2006, 1. ISSN 0038-0288. s. 82.

³⁵ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8. s. 199-203.

aktivitou ve volných dnech, nicméně z dlouhodobého hlediska postupně dochází také k slábnutí sociálních přátelských vazeb mobilního člena i s širší rodinou. Povinnosti mobilního člena v rodině pak do jisté míry zastávají dospívající děti, které se tímto rychleji osamostatňují, ale na druhé straně vnímají úbytek volného času pro sebe. Dlouhodobá zátěž může vést až k rozpadu rodiny samotné.³⁶

Pracovní mobilita společně s požadovanou časovou flexibilitou u mnoha mladých i rozvedených jedinců posléze přispívá k preferenci alternativních vztahů, umožňujících tak lépe koordinovat své osobní potřeby s potřebou k někomu patřit.

Mimo výše uvedených společenských příčin si můžeme uvést i některé individuální příčiny, které mohou vést jedince k životu singles. V následující tabulce (tab. 1) přehledně vidíme některé z konkrétních příčin, které mohou vést jedince k životu singles, tak jak je popisuje Z. Mlčoch.³⁷

Tab. 1: Příčiny vedoucí k životu singles (zdroj autor)

Single jsou protože	Zatím nepotkali toho pravého životního partnera
	Spokojenost se svým současným stavem
	Člověk, o kterého mají zájem, je už zadaný či jinak nedostupný
	Jedinci, kteří za sebou mají nevydařený předešlý vztah
	Jedinci nejsou na vztah či rodinu připravení
	V současné době pro ně vztah není z různých důvodů vhodný
	Někteří jedinci si nejsou jistí svou sexuální orientací

I když existuje široké spektrum konkrétních a individuálních příčin, které mohou svést jedince na cestu singles i proti jejich vůli, můžeme bez nadsázky říci, že „současnou dobu zkrátka ovládla fascinace přítomností a okamžitými prožitky, absolutní právo být sám sebou a svobodně se sebou také nakládat. Smysl pro historickou kontinuitu se tím vytratil. Dnes žijeme sami pro sebe, nestaráme se o své tradice ani o ty, kdo přijdou po nás. Postmoderní společnost se všemi svými windsurfy, skateboardy a rogaly je věkem, který klouže, což je sportovní výraz, který nejpřesněji vyjadřuje dobu.“³⁸

³⁶ FARKOVÁ, M. Dospělost a její variabilita. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5. s. 31-32.

³⁷ MLČOCH, Z. *Singles, jak vzniká fenomén singles, charakteristika a vlastnosti osamělých lidí*. [on-line]. 14. 11. 2008 [cit. 2014-10-14]. Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/vztahy/singles-jak-vznika-fenomen-singles-charakteristika-a-vlastnosti-osamelych-lidi>

³⁸ LIPOVETSKY, G. a H. BEGUIVINOVÁ. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 2001. ISBN 80-7260-044-3. s. 17.

2.3 Klady a zápory životního stylu singles

Životní styl, jako ostatně většina věcí na světě, obsahuje jak příjemné pozitivní stránky, tak jisté nevýhody a rizika. V případě singles můžeme hovořit tak trochu o paradoxu, protože největší přednosti tohoto životního stylu sebou nesou i jedno z největších rizik, které nemusí být na první pohled každému zřejmé. Na život single, který je svobodný, bez závazků a bez zodpovědnosti se dá rychle zvyknout a jen velmi těžko se z něho hledá cesta zpět. Zejména žije-li jedinec sám v domácnosti, pomalu ztrácí některé sociální návyky.

Někteří single jedinci mohou více preferovat a také preferují pozitiva tohoto životního stylu před jeho negativy, jiní zase mohou více vnímat jeho negativa před jeho pozitivy. Tyto individuální preference se odvíjí od míry spokojenosti dotyčného jedince s tímto životním stylem. V podstatě je „*míra subjektivní uspokojivosti takového životního stylu závislá na tom, zda si jej člověk sám zvolil, protože vyhovuje jeho osobním potřebám, nebo zda k němu byl nějak donucen, i když mu vnitřně nevyhovuje.*“³⁹

Než se podíváme na samotný výčet výhod a nevýhod, které sebou přináší životní styl singles, názorně si v tabulce (tab. 2) ukážeme a porovnáme kategorie předností, či výhod životního stylu singles s přednostmi či výhodami, které poskytuje klasický rodinný způsob života tak, jak je pojala N. V. Benokraitis.⁴⁰

Tab. 2: Porovnání výhod singles s výhodami manželství (vlastní zpracování)

Výhody singles	Výhody manželství
Větší volnost, nezávislost, soukromí	Sounáležitost
Rozmanité sexuální vztahy	Stálý sexuální partner
Proměnlivý životní styl	Spolehlivost, stálost, láska
Poznávání nových lidí s různými zájmy	Společné sdílené zájmy
Ekonomická samostatnost	Spojené finanční prostředky
Nulová zodpovědnost za partnera a děti	Vzájemná podpora a péče o děti
Potřeba nezávislosti	Potřeba někam patřit

³⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 105.

⁴⁰ BENOKRAITIS, N. V. *Marriages and Families: Changes, Choices, and Constraints*. New Jersey: Prentice Hall, 2002. ISBN 978-0-13-034177-8. s. 195.

Nyní si v několika bodech shrneme ty nejvýraznější výhody a nevýhody solitérního života, jak je ve vztahu k singles popisuje M. Vágnerová.

Výhody a pozitiva:

- Volnost, svoboda, pozitivní postoj k novým zkušenostem a s tím spojený větší rozvoj nezávislosti.
- Možnost nerušeně sledovat svůj vlastní cíl a věnovat mu všechny dostupný čas i energii pro dosažení žádoucích výsledků.
- Možnost ujasnit si priority svého směřování v oblasti intimity, čas dozrát. Život bez hlubších partnerských vztahů může znamenat odklad dospělého věku.
- Větší míra soukromí, která není omezována dalším členem domácnosti.

Negativa a rizika:

- Zvýšená možnost egocentrizace, zafixování osobnostních vlastností a strategií chování působících rušivě v jakémkoliv soužití či spolupráci.
- Návyk na vlastní, ničím a nikým neomezený životní styl a vzrůstající neochota na jeho případnou změnu a přizpůsobení se požadavkům partnera.
- Riziko osamělosti a sociální izolace v rámci vrstevníků, kteří postupně vstupují do manželství. Pokud je společnost tvořena převážně páry, může být obtížné pro solitéra najít si své místo.
- Hrozí promeškání příležitosti k nalezení vhodného partnera pro vstup do manželství a založení rodiny.⁴¹

Často bývají v souvislosti se singles také skloňovány pocity osamění. I když se s nimi dozajista můžeme u single jedinců setkat mnohem častěji, nemůžeme je jednoznačně označit za stinnou stránku pouze jejich životního stylu, protože „ *s pocity osamění se alespoň tu a tam potýká téměř každý. Někdy odezní velice rychle, jindy nás mohou pěkně potrápit. Podobně osaměle se můžeme cítit dokonce i ve vztahu, v manželství, vedle partnera.*“⁴² Pocit osamění tedy může potkat kdykoli kohokoli.

Avšak z pohledu společnosti můžeme u singles jako negativum vnímat dobrovolně zvolenou nulovou reprodukční strategii, která vyvolává jisté negativní demografické změny vedoucí k celkovému stárnutí populace a následnému hrozícímu kolapsu sociální politiky.

⁴¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 107.

⁴² ŠMOLKA, P. a J. MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-448-9. s. 21.

2.4 Singles a jejich vztahy

Pro singles jedince jsou velmi důležité přátelské či kamarádké vztahy. Všeobecně můžeme říci, že všichni lidé bez ohledu na jejich rodinný stav cítí potřebu důvěrnosti. Singles jedinci se musí s touto výzvou popasovat více než jiní právě proto, že jim mnohdy chybí životní partner či partnerka. Zejména singles ženy mají tendenci vytvářet si skupinky blízkých přátel, které jim do jisté míry suplují rodinu. Navzájem si pomáhají, tráví spolu volný čas, spolu provozují různé aktivity.⁴³

Nicméně jsme si na Staplesově typologii ukázali, že představa o singles jako o skupině lidí s nulovými, či minimálními vztahy není zcela na místě. „*Zdá se, že nejde tak výrazně o to, že v současnosti mají mladší lidé větší tendenci zůstávat sami bez partnera/partnerky, ale spíše o to, že mnohdy tak úplně sami nejsou a že klíčovým problémem je přizpůsobení a adaptace tradičních struktur soužití potřebám současné společnosti tak, jak se komplexně transformovala po roce 1989, tedy že jde o vznik a prosazování se alternativních forem k tradičním partnerským vztahům.*“⁴⁴

V současnosti je na vzestupu nový typ vztahu tzv. Mingles, což můžeme přeložit jako smíchat se, promíchat se. Tyto vztahy podobně jako Tomášková víkendová manželství spadají pod kategorii LAT - Living Apart Together, tedy spolu, ale odděleně. Dle výzkumu Životní dráhy 2010 tvoří tyto vztahy 10 procent singles ve věku 25-35 let. Vztah typu spolu, ale každý zvlášť nezapadá do klasické triády lidé bez partnera, kohabituující partneři a sezdané soužití a je tak skrytý běžným demografickým šetřením.⁴⁵

Mingles, podobě jako singles, mají spoustu výhod, mezi které patří především nezávislost, samostatnost a čas na přátele či záliby. Odborníci však nejsou přesvědčeni o budoucnosti a dostatečné stabilitě tohoto typu vztahu. Partneři se nepoznají tak dokonale, jako když spolu sdílí domácnost. Přední psychologové se shodují na tom, že mingles styl je ideální pro mladší jedince, kteří mají své zájmy a dobrou práci. Horší situace je potom u partnerů s dětmi, kde tento model v podstatě rozvrací představu klasické formy rodiny. Mingles je hodně náročný vztah na důvěru a rozhodně tento typ soužití nenavodí pocit bezpečí pro případné potomky.⁴⁶

⁴³ SCHWARTZ, M. A. a B. M. SCOTT. *Marriages and Families: Diversity and Change*. New Jersey: Prentice Hall, 2010. ISBN 978-0-205-68314-7. s. 209.

⁴⁴ TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis*, Praha: SOÚ AV ČR, 2006, roč. 2006, 1. ISSN 0038-0288. s. 96.

⁴⁵ BACHÁROVÁ, G. Mingle. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2015, roč. 2015, 1. ISSN 1212-9607. s. 20.

⁴⁶ DANDOVÁ, D. *S přítelem bydlet nechci. Jsem totiž mingle*. [on-line] 21. 3. 2011 [cit. 2014-10-16].

Dostupné z: http://ona.idnes.cz/s-pritelem-bydlet-nechci-jsem-totiz-mingle-fjq-/vztahy-sex.aspx?c=A110318_143938_vztahy-sex_job

L. Rabušic hovoří o odděleném soužití jako o téměř postmoderní formě intimních párových vztahů. Tento typ vztahu je charakteristický tím, že dvojice jedinců opačného pohlaví spolu nežije ve společné domácnosti a přesto „patří k sobě“, což respektuje i jejich okolí. Jinými slovy spolu vlastně žijí, ale každý si přitom ponechává vlastní bydlení a své vlastní hospodaření, což poskytuje dostatek prostoru každému z páru pro sebe. Přebývají střídavě u jednoho či druhého z partnerů, občas každý sám. Žena tak nemusí (ale může, pokud to považují oba za vhodné) prát partnerovo prádlo či se partnerovi starat o jídlo a vařit mu. Muž se nestará o finanční prostředky partnerky, nicméně může galantně zaplatit společnou dovolenou či večeri (pokud to považují oba za vhodné).⁴⁷

Ještě hlouběji se problematice vztahů single jedinců věnuje M. Tomášek. Na základě jeho práce, kdy provedl hloubkové rozhovory se single jedinci, si nyní můžeme některé formy vztahů singles popsat.

- Ženatí / vdané milenci a milenky – široce zastoupená kategorie jedinci různého věku. Tento typ obvykle relativně nestabilních vztahů bez jasných perspektiv nevyklučuje ani dlouhodobost. Škála těchto vztahů sahá od krátkých epizod bez hlubší citové angažovanosti až po dlouhodobé vztahy s hlubší citovou vazbou.
- Víkendová manželství – jedinci často označovaní také jako Living Apart Together, tj. odděleně ale spolu. Ve své podstatě jde o to mít ve vztahu prostor pro sebe bez každodenní kohabitace.
- Vztahy na dálku a narázovky – pro které máme ustálené termíny Long Distance Relationships a One Nights Stands. I když se jedná o odlišný typ vztahů, jsou velmi často spolu kombinovány. Ve srovnání s víkendovým manželstvím nabízí distanční vztahy jistou otevřenost a delší romantickou fázi.
- Otevřené vztahy – jsou ze své podstaty dvojího druhu. Buď se může jednat o klasický dlouhodobý vztah, jehož vývoj postupně dospěl k otevřenému vztahu, nebo jsou to vztahy od samého počátku deklarované jako otevřené.
- Přítel / přítelkyně do nepohody – typ vztahu, který je praktičtější přijímán muži. Obvykle se jedná o vztah postavený na sexuálních pohnutkách.
- Hra na dokazování si – představa dotyčného člověka, že je stále někým žádán. Pokud by vztah s dotyčným chtěl, tak by ho mohl klidně mít. Při tom stačí pouhá představa, že je žádaný, o samotný vztah jako takový příliš nestojí.

⁴⁷ RABUŠIC, L. Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 201.

- Rozvíjení vztahů s rodinnými příslušníky – je v podstatě kompenzací chybějícího partnerského vztahu. Hrozí riziko nezdravého upnutí se např. na vlastní dítě, které potom supluje chybějícího partnera.⁴⁸

Jak je vidět z výše definovaných kategorií, spektrum reálných alternativních vztahů singles je velmi široké a bohaté.

Nakonec této kapitoly o vztazích singles jsem se rozhodl zařadit a popsat formy nesezdaného soužití. I když bývá nesezdané soužití někdy považováno za alternativu k manželství, častěji potom za přímý předstupeň manželství, je např. díky menší pravděpodobnosti sdílení příjmů a plánování dětí mnohdy blíže ke kategorii singles. I když je soužití bráno jako pozitivní zkušenost, můžeme předpokládat i pozitivní rozvoj postoje k singles a s tím souvisejících netradičních forem partnerských vztahů.⁴⁹

Z hlediska nesezdaného soužití pak můžeme hovořit o čtyřech základních podobách této formy vztahu:

- Soužití porozvodové – soužití osob, které ukončily předchozí manželství rozvodem a většinou již nechtějí do dalšího manželského svazku vstupovat.
- Soužití snoubenecké – míněno jako předstupeň manželství, tedy partneri, kteří plánují v budoucnosti do manželství společně vstoupit.
- Soužití dočasné – může u mladých lidí nahrazovat období společného chození. Jde o osoby, které teprve začínají svoji milostnou a sexuální dráhu. Může vznikat také u osob po rozvodu, kdy jedinec nepomýšlí na další manželství a nechce zůstat sám.
- Soužití namísto manželství – soužití mladých lidí, kteří nemají zájem společně vstoupit do manželství. Jedná se o stále populárnější alternativu k manželství. V tomto vztahu může dojít i k plození a výchově dětí.⁵⁰

„Volná soužití jsou projevem potřeby trvalejšího a naplněného partnerství a neochoty odkládat její uspokojení na pozdější dobu, a paralelního vlivu protichůdné potřeby uchovat si svou nezávislost a odložit definitivní rozhodnutí na pozdější dobu. Tato alternativa partnerského soužití je pro mnoho mladých lidí přitažlivá a preferovaná, i když ji většinou chápou jako dočasné řešení.“⁵¹

⁴⁸ TOMÁŠEK, M. Sami, ale ne úplně. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha SOÚ AV ČR, 2004, roč. 2004, 4. ISSN 1213-0028. s. 16-18.

⁴⁹ TOMÁŠEK, M. Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabitující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis*, Praha: SOÚ AV ČR, 2006, roč. 2006, 1. ISSN 0038-0288. s. 96-99.

⁵⁰ RABUŠIC, L. Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 197.

⁵¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5. s. 85 - 86.

3 FENOMÉN SINGLES Z DEMOGRAFICKÉHO POHLEDU

Nyní nahlédneme na singles z demografického pohledu. Popíšeme si vývoj domácností jednotlivců a také si přiblížíme demografické změny probíhající v současné společnosti spojované s tímto fenoménem.

3.1 Domácnosti jednotlivců

Dlouhodobý vývoj domácností jednotlivců v rámci České republiky si můžeme popsat již od roku 1930, kdy byly poprvé při sčítání lidu podrobněji zpracovány údaje za rodiny a domácnosti. Mezi lety 1961 až 2001 byla zavedena koncepce cenзовých domácností, jako nejmenší sledovanou jednotkou. V roce 2011 je nejmenší sledovanou jednotkou hospodařící domácnost, která je v 99% tvořena pouze jednou cenovou domácností. V této kapitole budeme tedy pracovat s daty z ČSÚ, zejména potom s informacemi vycházejícími z analýzy domácností jednotlivců.

Z důvodu tématu, na které je zaměřena má diplomová práce, vynecháme kategorii domácností jednotlivců staršího středního věku a seniorů, které budou zmíněny pouze pro srovnání. Zaměříme se na věkovou skupinu 20 - 39 let, která se nejvíce přibližuje obtížně vymežitelné kategorii singles, tak jak ji pojmám ve své práci. Tabulka (tab. 3) nám přehledně ukazuje vývoj domácností jednotlivců.

Tab. 3: Vývoj samostatně bydlících domácností jednotlivců ve věku 20-39 let (zdroj ČSÚ)

Pohlaví	1970	1980	1991	2001	2011	Index změny 2011/71	Index změny 2011/01
	Absolutně						
Celkem	46 552	92 634	133 834	204 452	300 517	6,5	1,5
Muži	30 410	64 415	97 784	137 577	185 519	6,1	1,3
Ženy	16 142	28 219	36 05	66 965	114 998	7,1	1,7
	V % z celkového počtu domácností jednotlivců						
Celkem	7	10,3	12,8	16	21,1	3,0	1,3
Muži	4,5	7,2	9,3	10,8	13	2,9	1,2
Ženy	2,4	3,1	3,4	5,2	8,1	3,3	1,5
	V % z celkového počtu osob ve věku 20-39 let						
Celkem	1,7	3	4,7	6,6	9,6	5,6	1,4
Muži	2,2	4,1	6,7	8,7	11,5	5,3	1,3
Ženy	1,2	1,9	2,6	4,4	7,5	6,3	1,7

Podrobněji si můžeme ukázat současný vývoj domácností jednotlivců v rámci České republiky na základě dat získaných při sčítání lidu, domů a bytů, které proběhlo v letech 2001 a 2011. V tabulce (tab. 4) jsem zpracoval domácnosti jednotlivců ze SLDB 2001 a v tabulce (tab. 5) domácnosti jednotlivců ze SLDB 2011. Obě tabulky jsou zaměřeny na preferovanou věkovou skupinu nejvíce vyhovující kategorii singles, tedy 20 – 39 let.

Tab. 4: Vývoj počtu domácností jednotlivců ve věku 20-39 let, 2001 (vlastní zpracování, data ČSÚ)

SLDB 2011	Domácnosti jednotlivců absolutně					1 422 147
	Z toho ve věku 20 - 39 let celkem					365 845
	Z toho muži					
	Celkem	Svobodní	Ženatí	Rozvedení	Ovdovělí	Nezjištěno
	225 684	173 203	24 296	27 032	219	934
	Z toho ženy					
Celkem	Svobodné	Vdané	Rozvedené	Ovdovělé	Nezjištěno	
140 161	109 689	16 293	13 202	423	554	

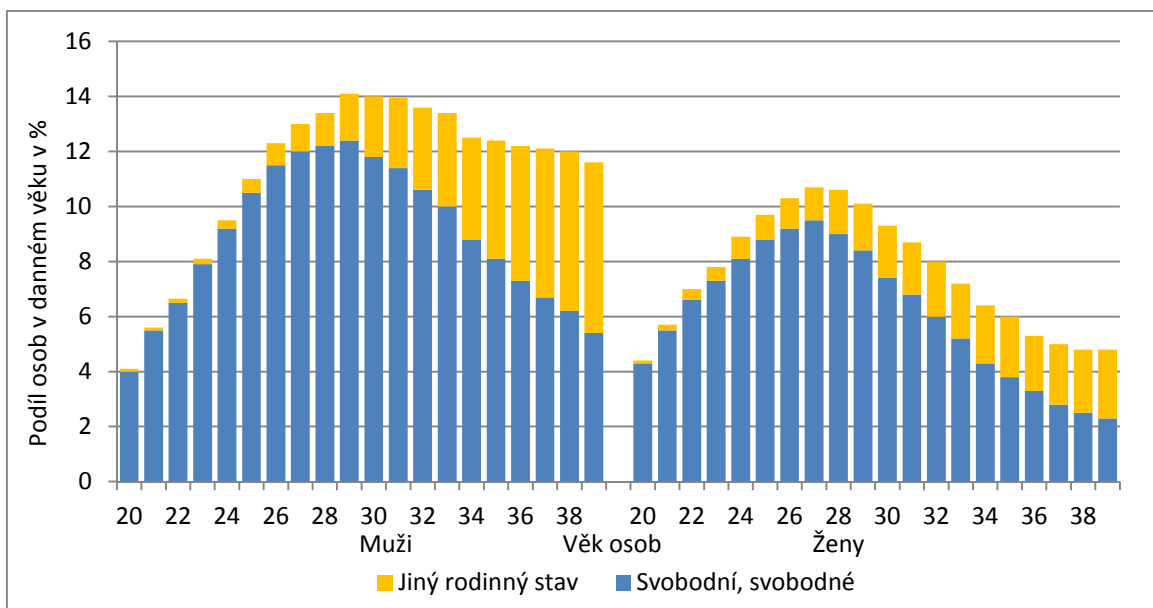
Tab. 5: Vývoj počtu domácností jednotlivců ve věku 20-39 let, 2011 (vlastní zpracování, data ČSÚ)

SLDB 2001	Domácnosti jednotlivců absolutně					1 276 176
	Z toho ve věku 20 - 39 let celkem					337 288
	Z toho muži					
	Celkem	Svobodní	Ženatí	Rozvedení	Ovdovělí	Nezjištěno
	225 076	129 428	38 880	48 281	245	8242
	Z toho ženy					
Celkem	Svobodné	Vdané	Rozvedené	Ovdovělé	Nezjištěno	
112 212	73 621	18 420	16 178	447	3546	

Z výše uvedených tabulek je vidět jak celkový nárůst domácností jednotlivců, tak nárůst v námi sledované věkové skupině. Nicméně poměrný podíl single jedinců stále tvoří kolem 26% z celkového počtu domácností jednotlivců. V roce 2011 takto žil každý devátý muž a každá třináctá žena. Na počátku devadesátých let se přitom jednalo o každého patnáctého muže a každou třicátou ženu. Single ženy prošly dynamičtější vývojem než single muži, kteří však stále nad ženami převažují (v roce 2011 o 60%). Nejvíce jsou dle očekávání zastoupeni svobodní muži a svobodné ženy. V roce 2011 tvořili celkem 78% singles, což představuje významný nárůst proti roku 2001, kdy tato skupina svobodných mužů a žen představovala 60% z celkového počtu singles jedinců. Na tomto vzestupu se mimo jiné podílí současná stoupající obliba alternativních vztahů namísto života v manželství. Kategorie ženatých mužů, vdaných žen a rozvedených jsou zastoupeny téměř rovnoměrně

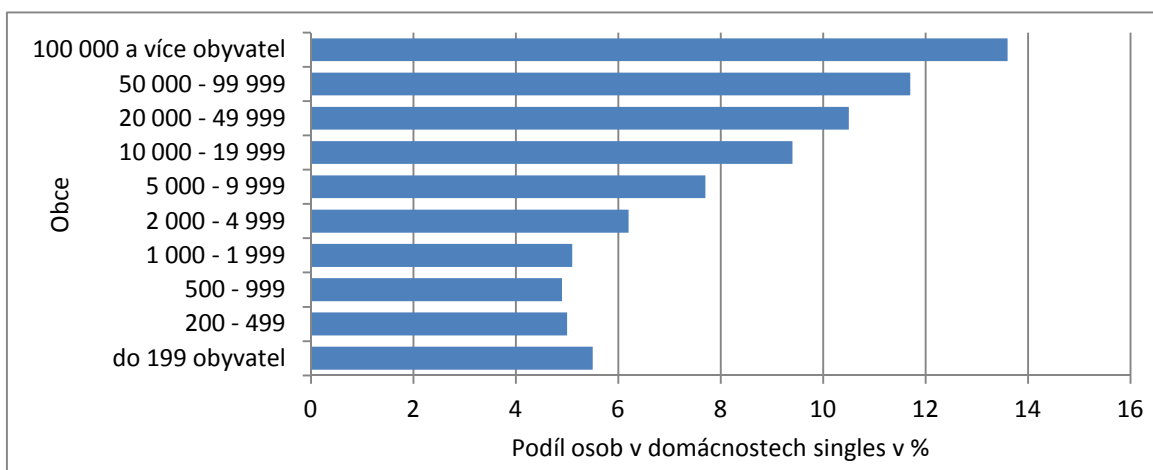
mezi 10-11%, přičemž jsou muži o 3 procentní body častěji rozvedení než ženy. Svobodní muži nejčastěji žijí jako singles ve věku 29 let, ženy potom ve věku 27 let, jak je vidět z grafu (graf 2). Z grafu je také patrné, že rozvedení muži zůstávají po rozvodu častěji singles než ženy, které často tvoří s dítětem neúplnou rodinu. Se stoupajícím věkem mužů se výrazně mění jejich poměrné zastoupení mezi svobodnými a rozvedenými singles.

Graf 2: Zastoupení osob samostatně bydlících ve věkové skupině 20-39 let, 2011 (zdroj ČSÚ)

V roce 2011 žilo v České republice v naší preferované věkové skupině 9% osob v domácnosti singles. Nejnižší četnost byla v obcích s 500-999 obyvateli, nejvyšší potom v obcích nad 100 000 obyvatel, kde dosahoval jejich podíl téměř 14% všech osob sledované věkové skupiny. Graf (graf 3) ukazuje podíl osob v domácnostech singles podle velikosti obcí.

Graf 3: Osoby ve věku 20-39 let v domácnostech singles podle velikosti obce, 2011 (zdroj ČSÚ)

Nyní se ještě podíváme na celkové srovnání vývoje všech domácností jednotlivců. I když se od roku 1970 výrazně zvýšilo zastoupení osob v námi sledované kategorii osob mladšího a středního věku, stále představují téměř polovinu domácností jednotlivců senioři ve věku 60 a více let. Jak můžeme vyčíst z tabulky (tab. 6), nejvýraznější absolutní přírůstek mezi roky 2001-2011 zaznamenala právě věková skupina 60-69 let, nejvyšší relativní přírůstek potom o 40% zaznamenala věková skupina 30-39 let. V rámci osob daného věku však pro zastoupení této skupiny znamenalo pouhý procentní přírůstek. Pro celkovou strukturu domácností jednotlivců je charakteristickým znakem posouvání silných ročníků zejména mužů do vyšších věkových skupin jak z mladší generace do střední generace, tak u vyšších ročníků. Jedná se o přirozený jev stárnoucí populace u starších osob doprovázený pozdějším vytvořením samostatné domácnosti jednotlivců u mladších osob.⁵²

Tab. 6: Vývoj počtu domácností jednotlivců podle pohlaví a věku, 2001 a 2011 (zdroj ČSÚ)

Rok sčítání, pohlaví	Celkem	Z toho:						
		15-29	30-39	40-49	50-59	60-96	70+	
Absolutně								
2001	Celkem	1 276 176	200 584	146 292	152 636	203 399	197 557	374 441
	Muži	566 289	117 514	112 246	106 897	100 433	55 915	72 500
	Ženy	709 887	83 070	34 046	45 739	102 966	141 642	301 941
2011	Celkem	1 422 147	176 118	203 858	155 251	215 693	271 947	382 446
	Muži	637 688	95 303	137 338	104 585	110 834	98 193	82 071
	Ženy	784 459	80 815	66 520	50 666	104 859	173 754	300 375
V % z počtu obyvatel v dané věkové kategorii								
2001	Celkem	12,5	9,8	10,6	10,4	14,0	21,8	38,4
	Muži	11,4	13,4	16,0	14,5	14,2	13,6	20,6
	Ženy	13,5	7,1	5,0	6,3	13,8	28,5	48,4
2011	Celkem	13,6	8,9	11,6	11,2	15,3	20,8	35,3
	Muži	12,5	9,5	15,3	14,8	15,9	16,2	20,0
	Ženy	14,7	8,4	7,8	7,4	14,7	24,9	44,5

⁵² ČSÚ: *Domácnosti jednotlivců*. [on-line]. 31. 3. 2014 [cit. 2014-10-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/170226-14-n_2014

3.2 Sňatečnost a rozvodovost

Pokud už se díváme na singles z pohledu demografie, měli bychom se kromě dimenze domácností jednotlivců podívat na dimenze sňatečnost a rozvodovost, které s fenoménem singles také souvisí. K tomuto nám opět jako zdroj dat poslouží ČSÚ.

V roce 2003 poprvé v České republice klesl počet sňatků za rok pod hranici 50 tisíc. Od roku 2004 nastalo pozvolné zvyšování s tím, že významnější nárůst přišel až v roce 2007, kdy bylo nových manželství uzavřeno o 4,3 tisíce více než v roce předchozím. Tento meziroční nárůst byl větší než celkový nárůst za roky 2004–2006. Celkem bylo v roce 2007 oddáno 57 157 párů, nejvíce za posledních deset let. V následujících letech, vyjma roku 2012, kdy bylo meziročně uzavřeno o něco více manželství, ale vstupovalo do manželství stále méně a méně osob. Tento trend zatím vyvrcholil v roce 2013, kdy bylo v České republice uzavřeno pouze 43 499 nových manželství, což bylo o 1 707 méně, než v roce 2012 a zároveň nejméně od roku 1918. Dlouhodobý vývoj sňatečnosti názorně ukazuje graf (Graf 5), ve kterém je vidět vzájemné srovnání s dlouhodobým vývojem rozvodovosti v České republice.

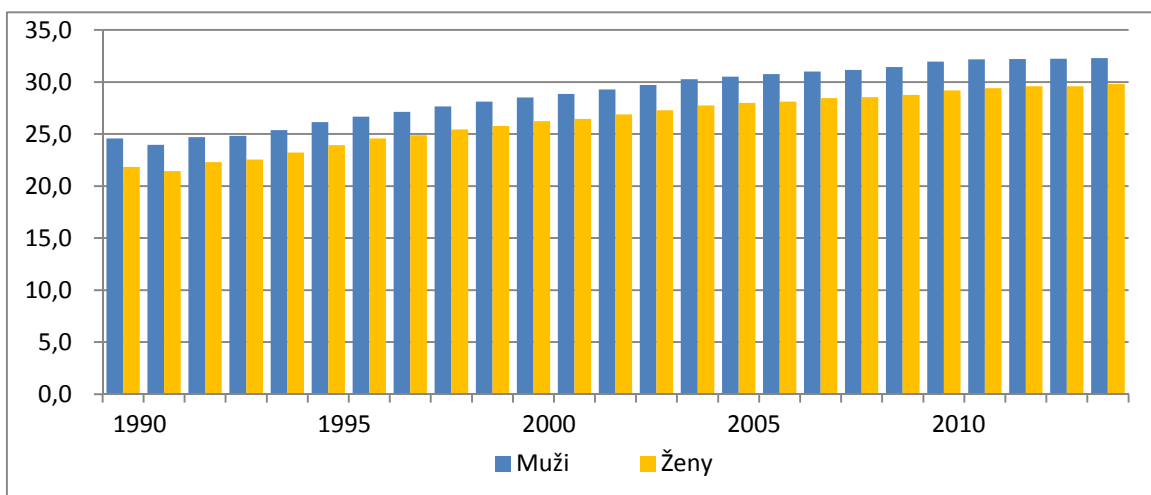
Z hlediska rodinného stavu (tab. 7) existuje v České republice výrazná homogenita. Nejčastěji uzavírají manželství svobodné osoby, kdy se jedná jak pro ženicha, tak pro nevěstu o jejich první sňatek (protogamní sňatek). Pokud se podíváme na období za posledních 10 let, tyto sňatky tvoří o něco více jak tři pětiny všech uzavřených manželství, přitom začátkem devadesátých let tyto sňatky tvořily téměř tři čtvrtiny všech uzavřených manželských svazků. Druhou dlouhodobě nejpočetnější skupinou oddávaných jsou sňatky dvou rozvedených osob. Následuje skupina sňatků mezi svobodnou a rozvedenou osobou, kdy o něco častěji jsou uzavírány sňatky mezi svobodnou ženou a rozvedeným mužem než naopak. Ovdovělí potom vstupovali do dalšího manželství pouze ojediněle.

Tab. 7: Sňatky podle rodinného stavu a pohlaví, 2003-2013 (zdroj ČSÚ)

	2003	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Sňatky celkem	48 943	51 829	52 457	46 746	45 137	45 205	43 499
Protogamní sňatky	31 471	33 446	32 830	30 095	29 045	29 684	28 877
Ženich:	svobodný	36 016	38 347	38 038	34 414	33 371	32 743
	rozvedený	12 293	12 867	13 779	11 820	11 291	10 339
	ovdovělý	634	615	640	512	475	417
Nevěsta:	svobodná	36 371	38 605	38 117	34 734	33 443	33 029
	rozvedená	11 901	12 551	13 605	11 431	11 174	10 005
	ovdovělá	671	673	735	581	520	465

Od roku 1989, kdy se naše země otevřela světu a začaly k nám pronikat zvyklosti z vyspělých západních společností se svými novými příležitostmi neustále stoupá věk novomanželů. Mladí lidé odkládají stále více sňatek do pozdějšího věku, jak ilustruje graf (graf 4). V roce 2013 vrcholila sňatečnost svobodných mužů ve věku 30 let a svobodných žen ve věku 28 let, což znamená u obou pohlaví za posledních 10 let posun o 2 roky, protože v roce 2003 vrcholila sňatečnost mužů ve věku 28 let a u žen ve věku 26 let.⁵³

Graf 4: Průměrný věk při prvním sňatku podle pohlaví, 1989-2013 (vlastní zpracování, data ČSÚ)

Vedle sňatečnosti je důležitým sledovaným demografickým údajem také rozvodovost. Rozvodovost za období 2003-2013 (tab. 8) měla sestupný trend podobně jako klesající počet uzavřených manželství. V roce 2013 bylo soudně rozvedeno celkem 27 895 manželství, častěji na návrh žen, které podaly dvě třetiny všech žádostí o rozvod. Poprvé se rozvádí čtyři pětiny mužů a žen. Vrchol rozvodovosti je 3-5 let po uzavření manželství. Rozvodem končí téměř každé druhé manželství. Úhrnná míra rozvodovosti se za posledních 10 let pohybuje v rozmezí 44-50%.⁵⁴

Tab. 8: Ukazatele rozvodovosti, 2003-2013 (zdroj ČSÚ)

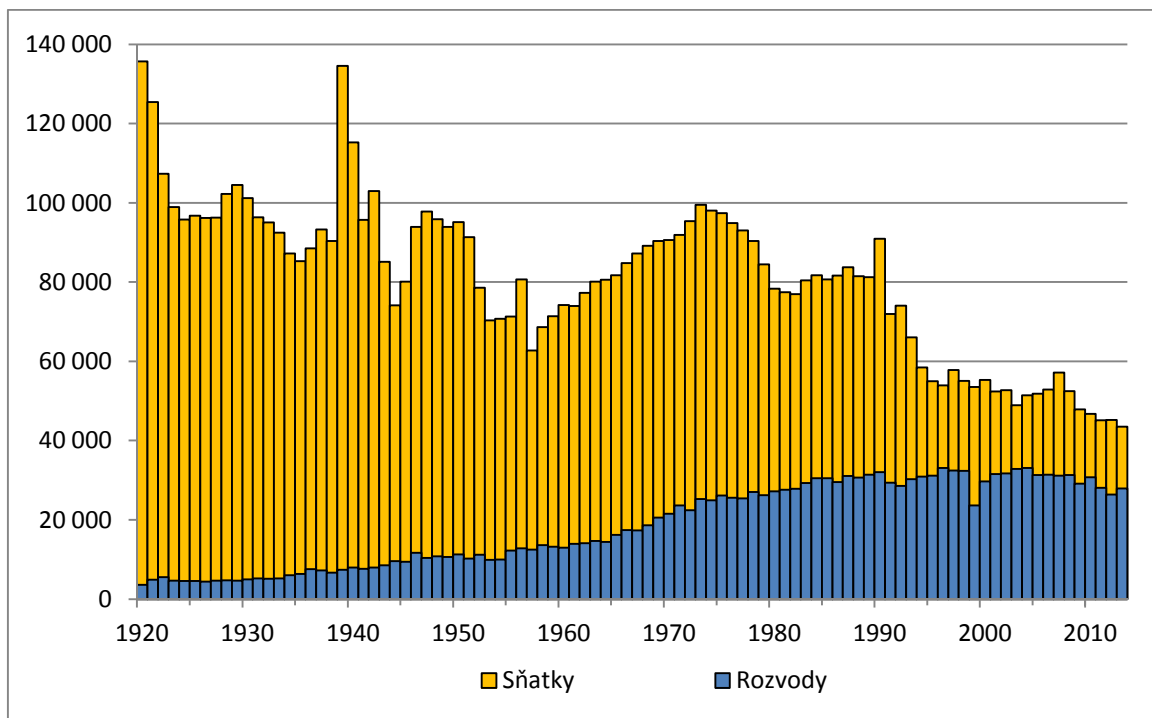
	2003	2005	2008	2010	2011	2012	2013
Rozvody celkem	32 824	31 288	31 300	30 783	28 113	26 402	27 895
Úhrnná rozvodovost v %	48,0	47,3	49,6	50,0	46,2	44,5	47,8
Průměrná délka trvání manželství	11,8	12,2	12,3	12,7	12,9	12,8	13,0

⁵³ ČSÚ: *Vývoj obyvatelstva České republiky 2013. Sňatečnost*. [on-line]. 11. 9. 2014 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE4/\\$File/130069-14_2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE4/$File/130069-14_2.pdf)

⁵⁴ ČSÚ: *Vývoj obyvatelstva České republiky 2013. Rozvodovost*. [on-line]. 11. 9. 2014 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE3/\\$File/130069-14_3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE3/$File/130069-14_3.pdf)

Z dlouhodobého hlediska nám vývoj celkové absolutní sňatečnosti a rozvodovosti ukazuje graf (graf 5), který nám mapuje a také ilustrativně porovnává historický vývoj těchto dvou demograficky významných dimenzí v rámci České republiky od roku 1920 do roku 2013.⁵⁵

Graf 5: Celková sňatečnost a rozvodovost, 1920-2013 (vlastní zpracování, data ČSÚ)

S fenoménem singles tyto jevy (sňatečnost a rozvodovost) velmi úzce souvisí. Fenomén singles můžeme vnímat či chápat jako nepřímý důsledek modernizace, individualizace a transformace identity. Z jiného pohledu jako přímý důsledek aktuálních požadavků pracovního trhu a širokých možností komerční zábavy, zkrátka jako trend moderní společnosti. Naproti tomu můžeme zase celkový demografický vývoj vnímat jako důsledek právě zmíněného fenoménu singles, který tento vývoj významně ovlivňuje ať již přímo nebo nepřímo. K těmto třem dimenzím (domácnosti jednotlivců, sňatečnost, rozvodovost) ještě musíme započítat také dimenzi plodnosti, které se budeme věnovat poté, co si v následující kapitole popíšeme teorii první a druhé demografické tranzice, které se snaží o vysvětlení vývoje a současného trendu plodnosti.

⁵⁵ ČSÚ: *Obyvatelstvo – roční časové řady. Pohyb obyvatelstva v Českých zemích 1785–2013*, absolutní údaje [on-line]. 2. 6. 2014 [cit. 2014-11-20]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu

3.3 Teorie demografické tranzice

Některé z prvků demografického chování současných vyspělých zemí jsou si velmi podobné právě proto, že tyto společnosti prošly během demografického vývoje podobnými fázemi. Dle L. Rabušice při pohledu na demografické změny v chování společnosti hovoříme o dvou demografických tranzicích. Termín první demografická tranzice označuje jednu z demografických teorií, která se pokusila o vysvětlení obrovské historické proměny v demografickém chování evropských populací, kdy od poloviny osmnáctého století nastal významný populační růst. Populace se pomalu přesunula z původního režimu vysoké porodnosti a vysoké úmrtnosti do režimu nízké porodnosti a nízké úmrtnosti. Významný nárůst populace tedy nebyl způsoben vyšší porodností, jak by se mohlo zdát, ale paradoxně úmrtností. Díky modernizaci a zvyšující se životní úrovni klesala úmrtnost rychleji než porodnost. V rodinách přežívalo více dětí, což dočasně vedlo k zvětšování rodin. Teorie prvního demografického přechodu byla později zpochybněna nově získanými empirickými daty. Faktem nicméně zůstává, že značný populační růst je ve skutečnosti již od konce osmnáctého století doprovázen začátkem víceméně trvale klesající porodnosti, která je často spojována s nástupem industrializace a modernizace a související individualizace.

Z hlediska singles je však významná až druhá demografická změna, kterou prochází vyspělý západní svět od šedesátých let minulého století. Tuto změnu nazýváme termínem druhá demografická tranzice. Tato teorie se snaží vysvětlit významný pokles plodnosti u současných vyspělých společností. Hlavním demografickým rysem této teorie je pokles plodnosti z hodnoty mírně nad zachovnou hranicí pod reprodukční minimum, tedy hluboko pod úroveň úhrnné plodnosti 2,1 dítěte na jednu ženu.⁵⁶

Na tomto trendu se právě jistou měrou již podílí jedinci žijící jako singles. Van de Kaa shrnul druhou demografickou tranzici do několika logických na sebe navazujících sekvencí demografických proměn, ve kterých jsou již vidět jevy související s tímto životním stylem.

Logické sekvence demografických proměn D. J. van de Kaa:

- Poklesla úhrnná plodnost, ženy vyššího věku již nerodí děti.
- Poklesl počet porodů dětí ve vyšším pořadí.
- Snížil se počet předmanželských dětí a manželství vynucených těhotenstvím ženy.
- Stále však ještě klesal průměrný věk partnerů při prvním sňatku.

⁵⁶ RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 43-63, s. 173-184.

- Další pokles plodnosti způsobený delším odstupem početí prvního dítěte od svatby, klesajícím počtem dětí narozených mladým ženám a porodů v nižším pořadí.
- Začal stoupat počet rozvodů.
- Mladí lidé odkládají vstup do manželství, které nahrazují nesezdaným soužitím.
- Nesezdané soužití je stále populárnější, k uzavírání manželství často dochází až po otěhotnění partnerky. Současně se však hodně dětí rodí před uzavřením manželství.
- Legalizovaná sterilizace a interrupce snížily počty nechtěných dětí.
- Nesezdané soužití je preferováno lidmi, kteří ukončili předchozí manželství rozvodem nebo úmrtím partnera.
- Kohabitace je považována za alternativu k manželství, čímž stoupá počet dětí narozených mimo manželství.
- Úhrnná plodnost se stabilizuje na nízké úrovni.
- Úhrnná plodnost se po čase začíná zvyšovat, protože začínají rodit ty ženy, které početí dětí odkládaly.
- Dobrovolná bezdětnost je stále významnějším demografickým rysem.
- Plodnost jednotlivých kohort se stabilizuje pod reprodukční hranicí.⁵⁷

Politická situace rozdělila po druhé světové válce víceméně demograficky homogenní Evropu na dvě poloviny. Toto rozdělení vedlo k nestejnému demografickému vývoji. V období poklesu plodnosti v celé západní Evropě, tak např. v tehdejší Československu, nastal v sedmdesátých letech díky silné podpoře rodiny významný růst plodnosti a došlo k zcela opačnému demografickému vývoji než v západní Evropě. Druhá demografická tranzice tak začala v postkomunistických zemích přibližně o čtvrt století později a má mnohem strmější průběh.

Obě demografické tranzice můžeme zjednodušeně definovat asi takto. „*V pozadí obou demografických zlomů stojí dramatický posun v normách a postojích populací. Zatímco v pozadí první tranzice stojí hodnoty altruismu – v termínech Ariesových je to období, kdy králem rodinných vztahů je dítě, neboť pokles porodnosti byl nesen především ohledy na rodinu a děti, v pozadí druhé stojí hodnoty individualismu, to je důraz na sebenaplnění a seberealizaci jedince a na jeho práva. V termínech van de Kaa je to období, kdy králem vztahů je pár samotný.*“⁵⁸

⁵⁷ Rychtaříková, J. Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In: MANSFELDOVÁ, Z. *Současná česká společnost: Sociologické studie*. Praha: SOÚ AV ČR, 2002. ISBN 80-7330-009-5 381. s. 107-126.

⁵⁸ RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 177.

Podle H. Haškové lze na jedné straně vykládat pokles plodnosti v naší zemi, podobně jako v dalších zemích bývalého východního bloku, teorií opožděné druhé demografické tranzice zdůrazňující hodnotové změny. Vnímající pozitiva nových hodnot a příležitostí. Na druhou stranu však můžeme v některých případech tuto situaci vykládat jako příběh demografického šoku, který zdůrazňuje vliv strukturálních bariér rodičovství a negativních důsledků vzniklých díky socioekonomické a politické transformaci těchto zemí. Tento stav může mít dlouhodobé negativní následky a měl by být řešen účinnými sociálněpolitickými opatřeními na zvyšování plodnosti.

Pro širší pochopení problematiky klesající plodnosti a rostoucího počtu bezdětných v rámci České republiky, si částečně přiblížíme odbornou diskuzi. V diskuzi na toto téma lze identifikovat dva základní přístupy s rozdílnými teoretickými východisky, empirickým zaměřením studií, argumenty a sociálněpolitickými doporučeními. Nicméně hranice mezi těmito dvěma přístupy nemusí být vždy ostře vyhraněná. Jejich shrnutí znázorňuje tabulka (tab. 9).⁵⁹ V následující kapitole se budeme věnovat demografickému vývoji plodnosti a porodnosti v naší zemi podrobněji.

Tab. 9: Dimenze odborné diskuze na téma plodnosti a bezdětnosti (zdroj autor)

Teoretická východiska	Teorie individualizace & teorie kulturní změny	Teorie racionální volby & teorie sociální anomie
Jaký je hlavní faktor současných demografických změn?	Hodnotové změny Kulturní faktory	Ekonomické a sociální problémy Strukturální faktory
Jaké jsou rozhodující aspekty socioekonomické a politické transformace?	Pozitivní aspekty Nové příležitosti	Negativní aspekty Nové bariéry rodičovství
Co sledují analýzy současných sociodemografických změn?	Podobnosti sociodemografických trendů v Evropě Univerzální trend, zákonitost	Rozdíly v rychlosti časování a velikosti sociodemografických změn států Evropy
Jaký je charakter hlavního faktoru způsobujícího současné sociodemografické změny.	Internacionalizované hodnoty	Externí sociodemografické podmínky
Jaký politický příběh stojí za explanací současných sociodemografických změn?	Druhý demografický přechod Příběh začlenění bývalých východoevropských zemí do Evropy	Demografický šok Příběh společenské krize transformujících se států
Jak přistupovat k nízké plodnosti a narůstající bezdětnosti?	Management populačního poklesu	Pronatální politika

⁵⁹ HAŠKOVÁ, H. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: SLON, 2009. ISBN 978-80-7419-020-9. s. 30-34.

3.4 Plodnost a porodnost

Dle I. Možného náleží chování české společnosti k západnímu typu sociálního života včetně reprodukčních vzorců a strategií. Tento trend byl přerušen obdobím totality, ale později byl obnoven po sametové revoluci.

První propad porodnosti způsobila první světová válka. Tento propad byl však krátkodobý. Vážný propad následoval v třicátých letech minulého století, kdy poprvé klesla úhrnná porodnost pod dvě děti na jednu ženu. Narodilo se tedy méně dětí, než bylo dospělých v předchozí generaci. Tento propad se dá přičíst i velké ekonomické krizi třicátých let. V druhé polovině čtyřicátých let vyvrcholil poválečný baby-boom, po kterém následoval opět propad porodnosti v padesátých letech, způsobený změnou režimu. Několik set vykonaných rozsudků přispělo k celkové nejistotě ve společnosti, která dětem nakloněna příliš nebyla. Na počátku šedesátých let díky prodloužené mateřské dovolené a zvýšeným dávkám došlo ke krátkodobému zlepšení. Po sovětské okupaci se snažil režim získat legitimitu a opět prodloužil mateřskou dovolenou. Společnost se pod tíhou normalizace stáhla do rodin. Navíc v této době byly v silném počtu na vrcholu matky z poválečného baby-boomu. Výsledkem souběhu těchto událostí byla jedna z největších populačních vln v české demografii.

Svobodná společnost po sametové revoluci v roce 1989 znamenala další, tentokrát opačně působící změnu. Otevření veřejného prostoru nabídlo nové, do té doby u nás nevídané možnosti. Výchova dětí byla zatížena stoupajícími náklady a též znemožňovala plně využívat nově nabízených možností. Mladá generace mohla cestovat, podnikat i více studovat. Ze zahraničí k nám dorazil hédonistický sebestředný životní styl bohatších západních společností, který jsme začali napodobovat dříve, než jsme si na něj stihli vydělat. Mladé dívky zvyklé za starého režimu se realizovat v rámci rodiny brzy zjistily, že život může být a je o něčem jiném. Po vzoru svých západoevropských vrstevnic začaly odkládat mateřství na pozdější dobu. V devadesátých letech tak pod vlivem těchto změn přišel další propad v porodnosti.⁶⁰

V druhé polovině prvního desetiletí nového tisíciletí nastalo oživení v podobě populační vlny, která vyvrcholila v roce 2008, kdy bylo dosaženo koeficientu 1,5 dítěte na jednu ženu, což představuje z demografického pohledu mezní hranici pro zachování budoucí populační rovnováhy.

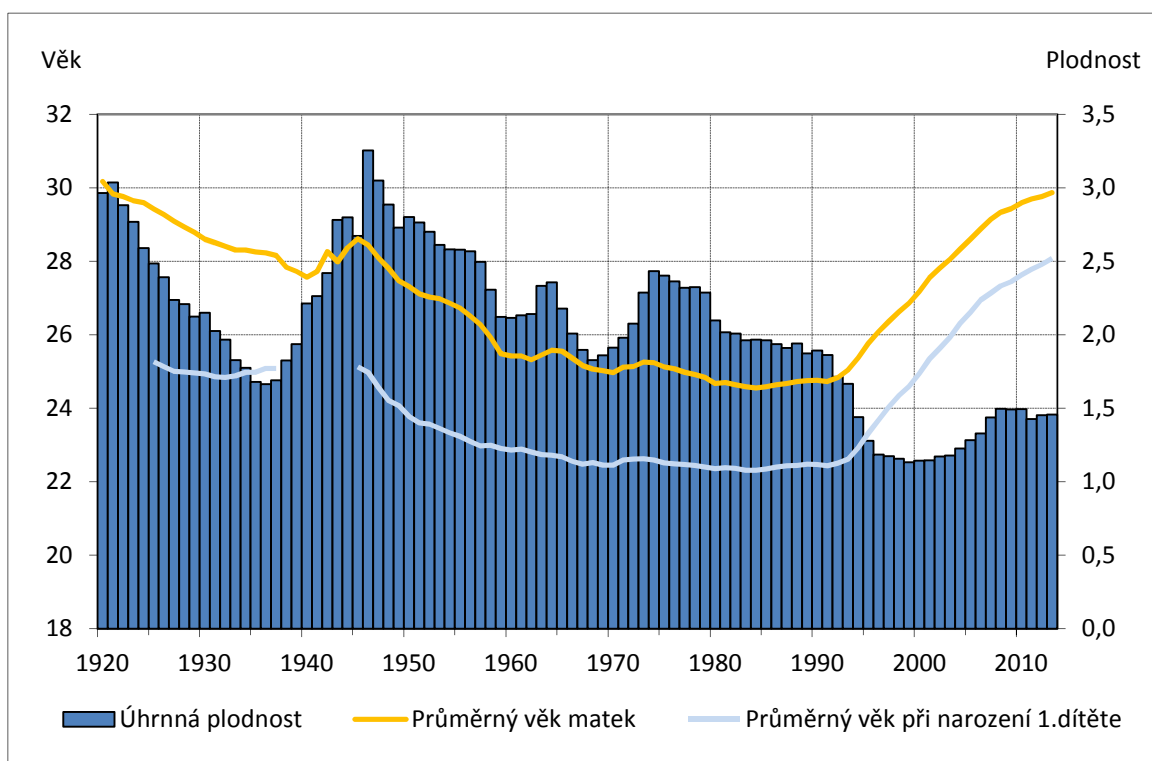
⁶⁰ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1. s. 22-24.

V současnosti se objevuje určitá demografická panika, kterou „představuje fenomén veřejně artikulovaných obav z budoucího vývoje vyspělých společností na základě jejich měnících se demografických struktur, ve kterých trvale ubývá podíl narozených dětí a začíná se zvyšovat podíl seniorů. Obecně pramení z předpokladu, že prosperita a blahobyt národa jsou přímo závislé na věkové distribuci populace.“⁶¹

Nicméně např. L. Rabušic s tímto výkladem české populační situace ještě na začátku dvacátého prvního století nesouhlasí. Nechce označovat populační vývoj jen za negativní a nemyslí si, že je Česká republika přímo v demografické krizi. Chápe značně změněné české populační trendy, podobně jako trendy v jiných oblastech života, jako posun k typickým standardům moderních demokratických společností. Českou rodinu nevidí v krizi, ale sledovaný vývoj vnímá jako logickou a z určitého úhlu pohledu i zdravou součást vývoje naší společnosti.⁶²

Názorně si historický vývoj plodnosti i průměrného věku matek v České republice můžeme prohlédnout v grafu vycházejícího z dat ČSÚ (graf 4).⁶³

Graf 6: Úhrnná plodnost a průměrný věk matek, 1920-2013 (zdroj ČSÚ)

⁶¹ FARKOVÁ, Marie. Dospělost a její variabilita. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5. s. 103.

⁶² RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 10.

⁶³ ČSÚ: Obyvatelstvo – roční časové řady. Úhrnná plodnost a průměrný věk matek 1920-2013 [on-line]. 2. 6. 2014 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu

V souvislosti se vztahem mezi singles a plodností je důležité si uvědomit, že samotní singles ovlivňují úhrnnou plodnost v podstatě nepřímo, jako součást jiných navzájem se prolínajících dílčích faktorů, které mají vliv nejen na samotnou porodnost, ale následně též na celkové demografické změny společnosti. Vliv singles může být v některých případech jen velmi málo patrný, v jiných může být zřejmá souvislost na první pohled.

Vybrané faktory ovlivňující porodnost:

- Demografické faktory – vyšší věk matek prvorodiček snižuje počet narozených dětí v rodině, ale neovlivňuje celkovou porodnost. Rozhodné je, kolik se v populaci nachází žen v plodném věku. Změna přichází ve vlnách.
- Populační klima – negativně může ovlivnit porodnost výrazná orientace společnosti na tržní princip spojená se zaměřeností mužské role na výkon. Ekonomicky orientované systémy potom selhávají v oblasti sociální demografické reprodukce.
- Vzdělání ženy – vysokoškolsky vzdělané ženy mají průměrně nižší počet dětí a jsou také častěji bez dětí než ostatní skupiny žen. Prodlužující se délka vzdělávání zkracuje věkový, biologický interval plodnosti žen.
- Tradiční role – tradiční chápání genderové role vyvolává u žen konflikt mezi rolovým postavením ženy v domácnosti a pracovními povinnostmi. Tento konflikt může u některých žen vést k poklesu porodnosti.
- Ekonomické faktory – individuální aspekt. Ženy přemítají o poklesu životní úrovně v souvislosti se saturací potřeb, které jsou standardem pro rodinu či bezdětný pár.
- Kulturní aspekt – proměny hodnot, norem, postojů, náboženství a také výchova.⁶⁴

Určitou souvislost, kdy se životní styl singles negativně projevuje na porodnosti, můžeme např. vidět v souvislosti se vzděláním žen. *„Ženy, kterým na jejich povolání a nepřerušené kariéře opravdu záleží, se stále častěji rozhodují pro bezdětnost. Tlak na zvyšování produktivity a stoupající soutěživost v globalizující se ekonomice spíše zužoval prostor pro pohodlnou kombinaci mateřství se zaměstnáním. Prakticky ve všech společnostech našeho kulturního kruhu došlo k výraznému poklesu porodnosti, vesměs pod míru prosté reprodukce, která předpokládá jako kulturně žádoucí rodinný model alespoň dvoudětnou rodinu. Jen tento model udrží průměrnou porodnost na 2,1 narozených dětí na jednu ženu, tedy na úrovni nezbytné k prosté reprodukci.“*⁶⁵

⁶⁴ FARKOVÁ, Marie. Dospělost a její variabilita. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5. s. 65-67.

⁶⁵ MOŽNÝ, I. Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1. s. 191.

4 VYBRANÉ SOUVISLOSTI A JEVY

V této části práce si přiblížíme další témata, která mají blízký vztah k fenoménu singles. Podíváme se na problematiku navazování partnerských vztahů, dále na změnu ženských a mužských rolí v rodině a nakonec se dotkneme problematiky bydlení.

4.1 Teorie sociální směny

Když už jsme se v rámci práce dotkli problematiky partnerských vztahů singles, měli bychom si přiblížit i teorii sociální směny, která s navazováním vztahů úzce souvisí.

Dle I. Možného je součástí každé společnosti sňatkový trh, tedy jakýsi sociální prostor, na kterém se odehrává seznamování racionálně myslících jedinců, kde se posléze rodí vztahy. Teorie sociální směny se drží předpokladu racionální volby jedince. Nejprve se tato teorie opírala o model principu komplementarity potřeb R. F. Winche, podle kterého si jedinec vybírá partnera, který je mu schopen poskytnout maximální uspokojení. Vycházel z předpokladu, že se protiklady přitahují. Nicméně novější poznatky ukazují na skutečnost, že se více přitahují jedinci spíše podobných charakteristik. Např. podle třístupňového výběru SVR teorie (stimulus-value-role theory) B. Mursteina, je vzájemná přitažlivost jedinců založena na vzájemné výměně aktiv a pasiv. V prvním stadiu jde o fyzickou přitažlivost, sociální dovednosti a temperament. Druhé stádium je potom o hodnotách jako manželství, sex a životní cíle. Ve třetím stádiu si partneři prověřují své představy o výkonu rodinných rolí a intimních rolí vzájemného partnerství. SVR teorie je zatím v empirickém testování poměrně úspěšná.

Na sňatkovém trhu se tedy jedinci racionálně rozhodují se snahou maximalizovat svůj prospěch, který jim případný vztah přinese. Jedinec při směně hledá u potencionálního partnera to, co mu chybí a nabízí to, co může chybět druhému. Vztah, následně manželství funguje tehdy, pokud z něho obě strany získávají to, čeho se jim nedostávalo. Tady se nabízí zajímavá myšlenka. Vzdělané single ženy vstupují na sňatkový trh s podobnou nabídkou jako muži. Tedy s nabídkou své schopnosti výdělků a materiálního zabezpečení, nikoli s nabídkou pečovatelské a reprodukční schopnosti. Pokud si muži zachovají racionální rozhodování, potom bude logickým důsledkem pokles sňatečnosti, protože muži v případném vztahu či manželství nenaleznou to, co jim schází. Pokud by se tato úvaha

naplnila bezezbytku, odsouvá ženskou emancipaci mezi utopie, nebo to znamená zánik rodiny v naší civilizaci. Naštěstí zastánci této teorie sami přiznávají, že jí lze vysvětlit jen určitou část rozmanitosti sňatkového chování.

Teorie sociální směny navíc trpí obecně tím, že přijímají zaangažovanost jedince či páru a na okraj odsouvají vnější okolnosti, které však determinují možnosti volby při výběru toho perfektního partnera. V reálném životě je potom daleko častější situace, kdy dochází díky nedostatku možností při výběru partnera k výběru partnera takového, který se jeví za daných možností a podmínek jako rozumný. Na sňatkovém trhu hraje také důležitou roli věk. S přibývajícím věkem je jedinec schopen daleko lépe odhadnout možnosti svého potencionálního partnera, dokáže lépe ocenit skutečnou hodnotu partnerovi nabídky, avšak na druhou stranu s přibývajícím věkem klesají šance na nalezení vhodného protějšku.⁶⁶

Toto tvrzení můžeme upřesnit genderovým rozdílem. „*Do určitého věku totiž platí, že s přibývajícím věkem se množina potencionálních partnerů ženám zužuje a mužům rozšiřuje, neboť je pravidlem, že muži si častěji berou mladší ženy.*“⁶⁷ Z toho si můžeme lehce vyvodit, že singles muži jsou oproti single ženám v jisté výhodě.

I když teorie sociální směny jako takové byly původně zaměřeny jiným směrem, jsou zřejmě nejčastěji užívány pro vysvětlení interpersonálních vztahů a procesů spojených s výběrem partnera. Ačkoliv by se mohlo zdát, že setkání se s partnerem, jeho vlastní výběr i samotné zamilování jsou situacemi v reálném životě zcela náhodnými, dají se do určité míry dle vybraných demografických a sociálních faktorů předvídat. Podle teorie sociální směny jsou potencionální partneři k sobě přitahováni na základě míry přesvědčení, že dotyčnému vybraný partner přinese v jejich vzájemném vztahu výhody. I když to nemá příliš společného s romantikou, v reálném životě se tímto řídí většina párů. Zastánci této teorie argumentují tím, že pro každého jedince vztah přináší určité zisky a náklady. Obvykle potom délka trvání vztahu závisí na vzájemném poměru nákladů do vztahu vynaložených a zisků ze vztahu vyplývajících. Ideální stav je, když se daří participujícím partnerům ze vztahu profitovat. V reálném životě však jen zřídka kdy bývají obě strany v pokračování vztahu zainteresovány rovnoměrně. Méně zainteresovaný partner potom získává ve vztahu dominantní pozici. Nejpevnější svazky se vyvíjí u partnerů s blízkou zdrojovou základnou, protože si mají vzájemně stále co nabízet.⁶⁸

⁶⁶ MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8. s. 117-121.

⁶⁷ MAREŠ, P. Sňatkový trh – koncepty a modely. In: MAREŠ, P. a T. POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. s. 86.

⁶⁸ ŠLAHOROVÁ, L. *Singles*. Brno: 2013. Diplomová práce. MÚ Brno, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd. s. 17-18.

4.2 Singles a rodina

„Současné společenské klima, jež klade důraz na rovnost pohlaví, na individuální volbu a na seberealizaci osobnosti, je v zásadě s manželstvím v jeho tradiční podobě obtížně slučitelné. Individualizace životních stylů spolu s novými formami partnerství a novými způsoby uspořádání domácnosti transformovaly kontext, v němž jsou činěna reprodukční rozhodnutí.“⁶⁹

Výraznou změnou prochází obsahy rodinných rolí. V tradičním chápání rodiny je muž spojován s ekonomickým zajištěním rodiny a žena spojována s péčí o domov a děti. Tyto tradiční obsahy rolí se předávaly z generace na generaci a byly udržovány pod jistým tlakem hodnot, náboženství či přijatelnosti společností. Od konce minulého století u nás dochází k znejistění role muže. Stoupá počet žen, které již neočekávají, že bude výhradně muž ekonomicky zajišťovat rodinu. V mnoha rodinách má žena dokonce vyšší příjem než muž. Tyto ženy si zvykly na určitou ekonomickou nezávislost, někdy úplnou samostatnost, kterou shledávají jako výhodnou a příjemnou. Ekonomická nezávislost ženám zvyšuje jejich sebevědomí, umožňuje lepší seberealizaci. Tyto ženy se mohou angažovat v řídicích či veřejných funkcích náročných na energii a čas. Muž se naopak více podílí na domácích povinnostech a výchově dětí. Tyto změny jsou přijímány s určitou nejistotou. Někteří tuto situaci vnímají pouze jako dočasnou, jiní se nedokážou změnám přizpůsobit. Celá tato změna rolí společně s dalšími, níže uvedenými faktory, pak vede k často slýchanému názoru, že se jedná o krizi rodiny.

Mezi faktory přispívající ke krizi rodiny patří následující:

- sériová manželství,
- vědomí nezávislosti a dočasnosti vztahů a nesezdaných soužití,
- při zvládání složitých situací v soužití chybějí vzory sociálních rolí,
- dětem snadná dostupnost sexuálních obsahů a pornografie,
- fragmentace rodinných vztahů,
- tlak na pracovní a časovou flexibilitu z ekonomických důvodů.⁷⁰

⁶⁹ RABUŠIC, L. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-86429-01-6. s. 204.

⁷⁰ FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5. s. 24-25.

Pokud budeme hovořit o České republice, změnou politického režimu se zcela rozpadl stávající populační režim, vyznačující se vysokou sňatečností, porodností a potratovostí. Změna se dotkla všech jeho parametrů. Na polovinu poklesla jak sňatečnost, tak porodnost. Česká společnost se přibližuje svým chováním k modelu západní společnosti, ovšem propad porodnosti i sňatečnosti je vyšší. Jak upozorňuje T. Sirovátka, názor na příčiny výrazné změny v rodinném chování českých rodin není jednotný. Jako možnou příčinu někteří autoři vidí v kulturních faktorech, jiní ve strukturálních faktorech, jiní považují za příčinu kombinaci obou faktorů. Svůj význam mají také změny v hodnotové orientaci, spojené se sociální a ekonomickou transformací odrážející stále rostoucí nové životní šance. Mladí lidé si uvědomují cenu dítěte, respektive zvýšených přímých nákladů spojených s výchovou dětí, možným snížením životního standardu rodin s dětmi, menší šance na zaměstnání matek malých dětí či omezené možnosti získat bydlení. Nicméně tento hodnotový posun neznámá pokles hodnoty dítěte jako takového, či ztrátu přání mít děti, ale je třeba ho vnímat jako reflexi nových životních cílů. Např. se výrazně rozšířila aspirace žen při pracovním či společenském uplatnění.

Tyto změny v rodinném a následně i demografickém chování jsou příčinou stoupajících výdajů sociálního státu na důchody, zdravotní péči a pečovatelské služby pro seniory, což je důvodem pro systémovou změnu financování sociálního zabezpečení. Současný stav, kdy je rodina konfrontována s širokou paletou životních a pracovních příležitostí na straně jedné a nelehkých životních startů a podpory na straně druhé, můžeme odklad manželství a počtů dětí, či bezdětnost chápat jako reakci na chybějící vstřícnou sociální politiku.⁷¹

Avšak stupňující se tlak na výkon v zaměstnání, rostoucí konkurenční prostředí v podnikání, soutěživost o úspěch na manažerské dráze dovedly některé rodiny, které si to mohly dovolit, k opětovnému znovuoceňování klasického modelu rodiny. Manželky mužů pracujících na své kariéře počítají s tím, že jim budou po delší dobu vytvářet zázemí a svoji seberealizaci najdou při výchově dětí. Jedná se o nový model životní strategie, kdy ženy podporují své úspěšné a profesionálně angažované muže. Největší problém je potom spíše v nedostatku těchto úspěšných a také celkově spolehlivých mužů. Tyto osobnostní rysy potom dávají jejich ženám jakousi záruku, že je nevymění za mladší ještě dříve, než spolu vychovávají své děti.⁷²

⁷¹ SIROVÁTKA, T. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In: MAREŠ, P. a T. POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-86598-61-6. s. 37-59.

⁷² MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1. s. 193-194.

4.3 Singles a domácnost

Pro každého normálně smýšlejícího člověka je důležitá otázka bydlení. V této kapitole se tedy budeme věnovat jak uspořádání domácností singles, tak odchodu dospělých dětí z domácnosti svých rodičů.

Studie S. Heath a E. Cleaver si mimo jiné všímá právě změn ve způsobu bydlení. Dospělé děti stále více odkládají svůj odchod z domácnosti rodičů. Samostatné bydlení sebou sice nese jisté výhody, ale také určité nevýhody. Největší devízou, kterou tento způsob bydlení přináší, je svoboda. Jednotlivec nemusí brát žádné ohledy na jiné osoby v domácnosti, dělit se s někým o prostor a čas. Mezi nevýhody patří zejména vyšší náklady na domácnost, protože se jednotlivec nemá s kým o tyto náklady podělit. Tento nedostatek bývá častým důvodem k tomu, aby singles jedinci déle setrvali ve společné domácnosti se svými rodiči. Mimo finanční důvody můžeme zmínit i obvykle lepší zázemí a vyšší komfort, který poskytuje společný domov u rodičů. Singles jedinec se relativně osvobozuje od zodpovědnosti za vlastní samostatný život, ale zase se částečně vzdává úplné svobody, kterou by nabyl odchodem z domova. Výzkumy realizované na západě potvrzují tento sílící trend jednotlivců, zejména potom v jižní Evropě, bydlet déle se svými rodiči. Stále více jednotlivců odkládá svůj odchod z domácnosti rodičů, přičemž muži mají tendenci s rodiči bydlet déle než ženy. Pokud už dospělý jedinec tzv. vyletí z hnízda, nemají rodiče ještě vyhráno. Dalším jevem na vzestupu jsou totiž jedinci, kteří již sice z domova odešli, ale po nějakém čase se znovu vrací na delší dobu bydlet domů k rodičům.

Jinou možností bydlení je sdílení jedné domácnosti dvěma či více single jedinci, kteří se dělí o náklady. Např. s prodlužující se dobou studia a stoupajícím počtem studentů se formuje studentské sdílení domácnosti. Mimo sdílené studentské domácnosti existuje další, zejména ve Velké Británii rozšířený typ společné domácnosti v tzv. "dospěláckém stylu", kdy domácnost obývá více ekonomicky nezávislých osob.⁷³

Mezi výhody sdílené či společné domácnosti více osob, mimo nižších nákladů, patří také vzájemná sociální podpora a osobní růst. Negativa potom plynou z většího počtu osob sdílejících domácnost, což může často vést ke konfliktům spojených se soukromím či se samotným hospodařením v domácnosti.⁷⁴

⁷³ HEATH, S. a E. CLEAVER. *Young free and single? Twenty - somethings and Household Change*. New York: Palgrave Macmillan, 2004. ISBN 987-14039-01248. s. 54-124.

⁷⁴ LAMANNA, M. A. a A. C. RIEDMANN. *Marriages & Families: Making Choices in a Diverse Society*. Belmont: Thomson Wadsworth Learning, 2003. ISBN 978-0-534-58887-8. s. 199.

Odstěhování se od rodičů je jedním z významných mezníků v životě každého jedince. Toto rozhodnutí je kromě subjektivního názoru také velmi ovlivňováno společenskými zvyky a vnějšími strukturálními faktory. Právě díky politickým a společenským změnám se u nás po roce 1990 začal ve větší míře rozmáhat nový trend mladých, kteří začali postupně prodlužovat svůj pobyt v domácnostech rodičů. Tento jev se také nazývá „Mama hotel“.

Problematice samotného načasování odchodu dospělých dětí z domácnosti svých rodičů se v českém prostředí zatím nikdo blíže nevěnoval. Na vývoj tohoto jevu se však můžeme podívat v Evropském kontextu pomocí studie s názvem Samostatné bydlení mladých, která se snažila objasnit, jakým směrem se ubírá proces osamostatňování mladých dospělých jedinců v postkomunistických zemích. V západoevropských státech byla zjištěna jistá severojižní diferenciace. Pro severský model je typické osamostatňování mladé generace mnohem dříve, než je tomu v zemích jižní Evropy. Např. v Nizozemsku byl medián u žen 21 let, u mužů 23 let, ve Švédsku pro obě pohlaví méně než 19 let. Naproti tomu v Itálii byl medián u žen 27 let, u mužů 30 let, v Řecku potom u žen 26 let a u mužů 29 let. Studie porovnávala Česko, Nizozemsko a Bulharsko, kde Nizozemsko reprezentovalo severní model a Bulharsko jižní model. Z výsledků studie vyplynulo, že většina mladých Čechů volila zlatou střední cestu, kdy nejvíce opouštěli své rodiče do 25. roku života. Data pro tuto studii byla převzata z rozsáhlého mezinárodního šetření Generations and Gender Survey 2003-2005.⁷⁵

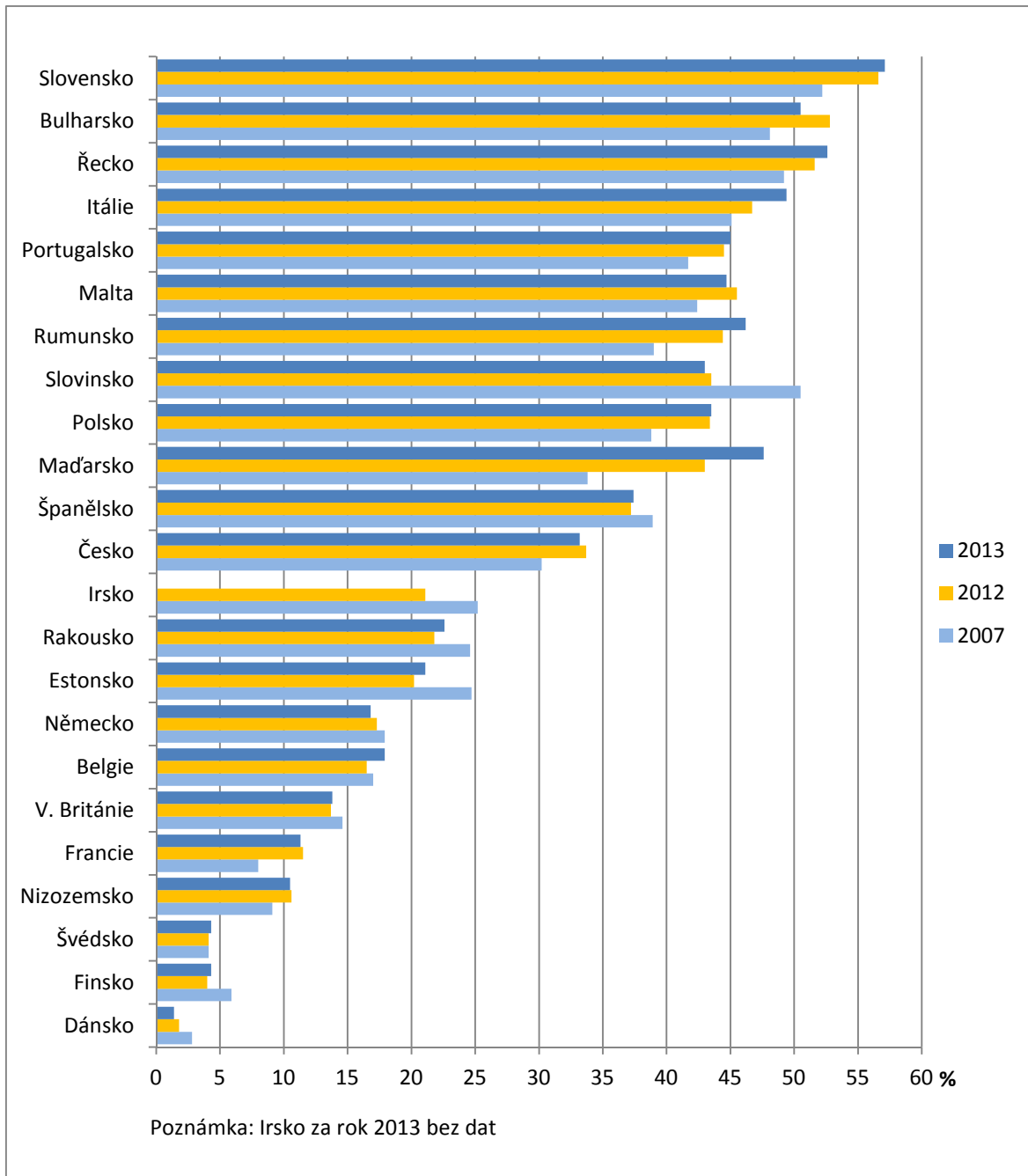
I současná data publikovaná Eurostatem (statistickým úřadem EU) potvrzují, že se mladým Čechům podobně jako většině mladým v Evropě z domova příliš nechce. Přičemž stále platí, že muži setrvávají u rodičů déle než ženy. Také se potvrzuje severo-j jižní polarizace Evropy. Můžeme říci, že čím více na severozápad se stát nachází, tím častěji mladí lidé preferují samostatné bydlení. Opakem je jihovýchod Evropy, kde bydlí mladí u rodičů mnohem častěji a déle. Nečekanými rekordmany jsou v tomto ohledu sousední Slováci, kteří v počtu „mamánků“ překonali i na „mamahotely“ již tradičně silnou Itálii, kde je obvyklé vícegenerační soužití. Zajímavý je ale vývoj v Německu, kde se podíl mladých žijících s rodiči dlouhodobě snižuje. Jistá zajímavá nevyrovnanost potom existuje mezi ostrovy V. Británie a Irska. Celkové procentuální zastoupení sdílených domácností rodičů s jejich dospělými dětmi nám ilustruje graf (graf 7) na další straně.⁷⁶

⁷⁵ NEŠPOROVÁ, O. Samostatné bydlení mladých. *Fórum sociální politiky*. Praha: VÚPSV 2011, roč. 2011, 3. ISSN 1802-5854. s. 1-6.

⁷⁶ EUROSTAT: *Share of young adults aged 18-34 living with their parents*. [on-line]. 15. 1. 2015 [cit. 2015-19-01].

Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvps08&

Graf 7: Domácnosti rodičů sdílené s dětmi ve věku 25-34 let, 2007-2013 (vlastní zpracování, data Eurostat)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V této kapitole si přiblížíme malé výzkumné šetření, které tematicky navazuje a zároveň praktickými poznatky vhodně doplňuje předchozí teoretickou část mé diplomové práce. Nejprve si popíšeme provedení samotného šetření a parametry výzkumného vzorku. Poté provedeme analýzu dat a jejich vyhodnocení. Následně přistoupíme k interpretaci výsledků šetření a kapitolu uzavřeme diskuzí.

5.1 Provedení výzkumného šetření

Je nutné si uvědomit, že fenomén singles a problematiku s ním spojenou lze jen stěží komplexněji postihnout během jednoho malého výzkumného šetření. Pro praktickou část své diplomové práce jsem prvotně zamýšlel využít možnosti smíšeného výzkumu, tedy kombinace metod kvantitativního i kvalitativního výzkumu. Nicméně během zpracování teoretické části přehledové studie fenoménu singles jsem nakonec dospěl k názoru, přehodnotit jak zamýšlené výzkumné šetření, tak vhodnost zvolených výzkumných metod. Ve výsledku mě to přimělo k vynechání metody kvalitativního výzkumu, neboť pro můj záměr pozbylo využití této metody na významu. Celé výzkumné šetření je tak postaveno na kvalitativní metodě výzkumu za využití techniky rozhovoru. Kvalitativní metoda se dle mého názoru daleko více hodí pro zkoumání zvoleného tématu fenoménu singles a umožňuje proniknout hlouběji do jeho problematiky. Tato metoda výzkumu však klade na samotného výzkumníka mnohem vyšší nároky než je tomu u kvantitativního výzkumu. Metoda kvalitativního výzkumu sebou také nese riziko subjektivního ovlivňování průběhu výzkumného šetření, následně vedoucímu ke zkreslení výsledků. Kontakt s respondenty byl však vzhledem ke zkoumanému tématu kladným přínosem. Základem pro sběr dat se staly polostrukturované rozhovory, které byly v zásadě vedeny dle mého předem pečlivě připraveného návodu. Zvolil jsem formu rozhovorů s pevně definovanými tematickými okruhy, ale s volnými a vhodně pokládanými otázkami. Výhodou této formy rozhovoru je možnost rychle přizpůsobovat průběh rozhovoru a volbu kladených otázek podle reakcí samotného respondenta. Dobře moderovaný rozhovor tímto způsobem umožňuje hlouběji proniknout do zkoumané problematiky a také se více přiblížit k samotnému respondentovi. Při pokládání otázek jsem se zdržel nejasných a zavádějících výrazů. Respondenty jsem v průběhu rozhovorů nechal na srozumitelně pokládané otázky volně hovořit. Místy se tak

rozhovor v rámci jednotlivých témat blížil narativnímu rozhovoru. Data získaná tímto způsobem mají vyšší vypovídací hodnotu, jsou ale později náročnější na analýzu. Samotné rozhovory probíhaly v přátelském duchu a příjemném prostředí kaváren, čajoven. Délka jednotlivých rozhovorů se lišila v řádu několika minut, obvykle trvaly kolem půlhodiny. Rozhovory postupně probíhaly v rozmezí od července do prosince roku 2014.

Z hlediska validity jsem pro zvýšení důvěryhodnosti prováděl mimo audio video záznamu všech rozhovorů také průběžné poznámky. Během analýzy byly zjištěné informace též postupně konzultovány s vedoucí práce a s vybranými respondenty. Limitů výzkumného šetření jsem si vědom. Získaná data mohou být ovlivněna např. mojí osobou, výzkumným vzorkem či způsobem dotazování.

Celé výzkumné šetření probíhalo v souladu s etickými pravidly, což bylo vzhledem ke zkoumanému tématu nanejvýš důležité, protože se dotýkalo mimo jiné také intimních oblastí partnerských vztahů jednotlivých respondentů. Veškeré otázky byly směřovány pouze do oblastí týkajících se předmětu šetření. Všichni respondenti byli o způsobu vedení rozhovoru, i za jakým účelem je výzkumné šetření vedeno, řádně informováni a všichni participující respondenti v šetření uvedení s ním souhlasili. I když byli respondenti předem seznámeni s okruhy připravených témat, měli možnost během rozhovoru na otázky, které z různých důvodů považovali za nevhodné či nepříjemné, neodpovídat. Tato situace však zřejmě i díky pečlivé přípravě a vhodně položeným otázkám během žádného z rozhovorů nenastala. Pro zachování anonymity byla následně všem respondentům pozměněna jména.

Cíl výzkumného šetření koresponduje s cílem mé diplomové práce. Hlavní výzkumná otázka je proto zaměřena na hledání odpovědi, proč si lidé volí tento způsob života? Cílem doplňujících výzkumných otázek je přinést odpovědi v dalších oblastech, které jsem si stanovil po zúžení výzkumného problému.

V souladu se zadáním práce jsem si za hlavní výzkumnou otázku stanovil:

VO1: Jaké jsou příčiny vedoucí k životnímu stylu singles?

Hlavní výzkumnou otázku jsem dále rozšířil o tyto doplňující výzkumné otázky:

VO2: Jaké jsou přednosti a zápory životního stylu singles?

VO3: Jaký je způsob či forma bydlení single jedinců?

VO4: Jaké jsou partnerské vztahy single jedinců?

Tematické okruhy otázek, které jsem si pro výzkumné šetření předem stanovil a které byly v průběhu celého výzkumného šetření neměnné, byly následující:

- tematický okruh: **rodina a rodinné vztahy**,
(volné otázky zaměřené na původní rodinu respondenta, rodinné vazby a na vlastní rodinu respondenta)
- tematický okruh: **bydlení**,
(volné otázky zaměřené na formu, způsob a místo bydlení respondenta),
- tematický okruh: **partnerské vztahy**,
(volné otázky zaměřené na délku a kvalitu předchozích vztahů respondenta)
- tematický okruh: **přátelské vztahy**,
(volné otázky orientované na okruh přátel a kamarádů respondenta)
- tematický okruh: **zaměstnání**,
(volné otázky orientované na spokojenost respondenta se svým zaměstnáním, s finančním ohodnocením a na náročnost vykonávané práce),
- tematický okruh: **vzdělání**,
(volné otázky zaměřené na spokojenost respondenta se vzděláním a na další formy vzdělávání či studia),
- tematický okruh: **trávení volného času**,
(volné otázky orientované na volnočasové aktivity respondenta, sportovní aktivity, záliby, koníčky a na cestování),
- tematický okruh: **životní styl**,
(volné otázky zaměřené na výhody a nevýhody, které respondent vidí a vnímá na svém aktuálním životním stylu singles).

Z těchto pevně stanovených osmi tematických okruhů jsem vždy vycházel u každého prováděného rozhovoru. Na jednotlivá témata jsem se snažil citlivě pokládat volné otázky, konkrétního tématu se týkajících. Některé volné otázky byly záměrně různě a vhodně formulovány v rámci více okruhů, za účelem ověření pravdivosti odpovědí jednotlivých respondentů. Respondenti měli vždy dostatek prostoru se na položené otázky samovolně rozpovídat. Participujícím respondentům se budeme věnovat podrobněji v následující kapitole věnované výzkumnému vzorku.

5.2 Popis výzkumného vzorku

Výběr výzkumného vzorku vychází ze zaměření teoretické části mé práce. Výzkumné šetření a na něm participující respondenti splňují následující parametry:

- Genderová vyrovnanost participujících respondentů.
- Věková kategorie respondentů v rozmezí 25 - 39 let.
- Respondenti musí žít nejméně jeden rok bez trvalého vztahu.
- Heterosexuální orientace respondentů,
(pro nejasné zařazení homosexuálů a lesbiček do kategorie singles).
- Respondenti bez výrazné stigmatizace omezující navazování partnerských vztahů,
(např. výkon trestu, bez domova atd.).
- Bez výrazného zdravotního handicapu měnící způsob života respondentů,
(např. nevidomí, němí, neslyšící, pohybově handicapovaný apod.).
- Jiné skutečnosti neumožňující respondentu navazovat partnerské vztahy,
(např. členství v uzavřené sektě, celibát atd.).

Jednou z původně zvažovaných podmínek byla též bezdětnost respondentů. Tuto podmínku jsem však po úvaze vypustil. Důvodem pro tento závěr byly informace získané při zpracovávání teoretické části práce. Samotná skutečnost kdy má respondent vlastní dítě, ještě nemusí nutně znamenat, že se jedná o tzv. neúplnou rodinu. Takový člověk nemusí mít své dítě např. po rozvodu v péči, vychovávat jej a sdílet s ním společnou domácnost. Tato situace je běžná u mužů, avšak již není žádnou výjimkou také u žen. Z mého pohledu, žije-li takový člověk sám, cítí se jako singles a jeho každodenní život tomu také odpovídá, splňuje podmínky pro respondenta zařaditelného do výzkumného šetření týkajícího se fenoménu singles.

Podobný přístup jsem také zvolil k podmínce ekonomické nezávislosti respondentů. V teoretické části přehledové studie, jsme se mimo jiné věnovali i problematice stále častějšího odkládání vstupu mladých lidí do manželství, či stále se prodlužujícímu pobytu mladých jedinců v domácnosti rodičů. Tyto jevy bývají velmi často dávány do souvislosti právě s délkou studia. Aby tak nedošlo k vyloučení respondentů z řad studentů, kteří ale nemusí být ještě ekonomicky nezávislí, rozhodl jsem se tuto podmínku také neaplikovat. Pokud je mladý člověk studentem splňující stanovené věkové kritérium a jeho způsob života se ztotožňuje se stylem života singles jedince, mohl se na výzkumném šetření jako respondent podílet.

Výzkumného šetření se postupně zúčastnilo celkem osm respondentů. Nejdříve jsem oslovil osoby z mého okolí, které splňovaly požadovaná kritéria. Poté došlo k řetězové reakci, tedy naplnění metody sněhové koule, kdy již na výzkumném šetření participující respondenti postupně přivedli další, převážně zvědavé singles jedince. Výběr respondentů byl tedy nepravděpodobnostní povahy za užití metody sněhové koule a determinován výše uvedenými kritérii. Přehled základních informací o zúčastněných osobách přehledně prezentuje následující tabulka (tab. 9).

Tab. 10: Respondenti, přehled základních informací.

Respondent	Věk	Rodinný stav	Bez partnera (roky)	Délka posledního vztahu	Nejvyšší dosažené vzdělání	Způsob bydlení	Forma bydlení
Radka	25	svobodná	2,5	3,5 roku	VŠ, Bc. dále studuje	s rodiči	v bytě rodičů
Libor	26	svobodný	1,25	9 měsíců	maturita	s rodiči	v bytě rodičů
Gita	32	svobodná	9	3,5 roku	výuční list	spolubydlíci	v podnájmu
Věra	33	svobodná	1,5	13 let	výuční list	spolubydlíci	v podnájmu
Pavel	35	svobodný	2	4 roky	výuční list	samostatně	vlastní dům
Václav	37	svobodný	1,5	2 roky	VŠ, Ing.	samostatně	vlastní byt
Dita	39	vdova	1,5	19 let	VŠ, Bc. dále studuje	samostatně	vlastní byt
Petr	39	rozvedený	1,25	10 měsíců	výuční list	samostatně	v podnájmu

Výše uvedené základní informace si ještě doplníme o následující až na malé výjimky společné atributy všem respondentům.

- Všichni respondenti jsou výdělečně činní. Vlastně můžeme říci, že všichni respondenti jsou i ekonomicky nezávislí s výjimkou studentky Radky. Nicméně i ona má pravidelnou brigádu 2x týdně po dobu již pěti let u jedné společnosti.
- Pokud se podíváme na jednotlivé respondenty z hlediska velikosti obce, ve které žijí, můžeme je všechny označit za obyvatele větších aglomerací čítajících více jak 250 000 obyvatel s výjimkou respondenta Pavla, který žije v menší obci čítající necelých 1000 obyvatel.
- Všichni respondenti v minulosti prožili alespoň jeden hlubší partnerský vztah. S výjimkou nejmladších účastníků Radky a Libora sdíleli ostatní respondenti s partnerem také společnou domácnost.

5.3 Výsledky šetření a jejich analýza

Nejprve jsem se seznámil se získanými daty a následně provedl přepis všech rozhovorů. Transkripce získaný text jsem posléze podrobil metodě kvalitativní analýzy dat, založené na zakotvené teorii. Pomocí otevřeného kódování jsem postupně rozebral získané údaje, provedl jejich průzkum, označil jednotlivé pojmy, tzv. konceptualizaci a poté jejich kategorizaci. Otevřené kódování se podobá skládání puzzle, kdy začínáme s hromádkou nerozlišených údajů a nevíme kde začít a co vlastně hledáme.

Tematický okruh: **Rodina a rodinné vztahy**

Úvodní okruh otázek byl pro respondenty takové zahřívací kolo. Pokládané otázky se týkaly zejména původní rodiny respondenta, kvality a kvantity vzájemných vztahů mezi respondentem a členy rodiny a také se dotkly případné vlastní rodiny respondenta. Přehled vybraných informací týkajících se tohoto tématu dle jednotlivých respondentů nám ukazuje následující tabulka (tab. 10).

Tab. 11: Respondenti na téma rodina, rodinné a přátelské vztahy

Respondent	Od rodičů se odstěhovali	Pochází z rodiny	Sourozenci	Vlastní děti	Založení vlastní rodiny	Důvěrní přátelé
Radka (25)	ne	úplné	sestra	ne	v budoucnu ano	4
Libor (26)	ne	úplné	bratr	ne	v budoucnu ano	5
Gita (32)	v 25 letech	úplné	bratr, sestra	ne	ne	3
Věra (33)	v 16 letech	rozvedené	tři bratři	dcera	ano	2
Pavel (35)	v 25 letech	úplné	dva bratři	ne	ne	6
Václav (37)	v 21 letech	rozvedené	sestra, bratr	ne	určitě ano	2
Dita (39)	v 18 letech	úplné	sestra	ne	ne	2
Petr (39)	v 21 letech	doplňené	dva bratři	ne	ne	4

Petr jako jediný pochází z rodiny doplňené. Tento stav nastává v okamžiku, kdy do rodiny, kterou opustil původní manžel a otec, vstoupí nový partner mámy a zastává tak roli nevlastního otce. V případě Petra tato situace nastala v raném dětství a dle něj měla pozitivní dopad. Dodnes s oběma rodiči vychází velice dobře, stejně jako se svými bratry, i když mladší z nich je nevlastní. S vlastním otcem se nestýká.

Z odpovědí dále vyplynulo, že respondenti vychází s rodiči povětšinou dobře, stýkají se v různých intervalech, nicméně s jistou pravidelností a v přátelském duchu. V tomto směru byla určitou výjimkou Věra, která odpověděla: „*Den po mých 16 narozeninách jsem se dostala do dětského domova a od té doby se s rodiči nemusím*“. Věra byla jediným

respondentem, který měl vlastní dítě. Nezletilou dcerku však nevychovává a vídá se s ní jen ojedinele. V plánování rodiny je pak zajímavý postoj Gity a Pavla, ač jsou oba zdraví, a v ideálním věku, přesto jednoznačně odmítají založení vlastní rodiny.

Tematický okruh: **Bydlení**

Volné otázky si kladly za cíl zjistit, jakým způsobem dotazovaný respondent bydlí, jakou formu má jeho bydlení, jestli se podílí na nákladech domácnosti a kdy respondent opustil domácnost svých rodičů. Celkový přehled způsobu a formy bydlení jednotlivých respondentů nalezneme v tabulce (tab. 9).

Z respondentů, kteří nebydlí samostatně, pouze studentka Renata finančně nepřispívá na domácnost svým rodičům, u kterých žije. Všichni ostatní respondenti se na nákladech domácnosti, ve které žijí, finančně podílí. V tabulce (tab. 10) vidíme, v kolika letech opustili potom jednotliví respondenti domácnost svých rodičů. Gita od rodičů sice odešla v 25 letech, ale po ukončení 3,5 roku trvajících vztahu se k rodičům vrátila. Doslova řekla: *„Bylo to takový celkem fajn, když se domů vrátil taky brácha, bylo to takový jako kdysi. Dlouze jsme si před spaním povídali a společně jsme hodně vzpomínali, na druhou stranu je to docela vopruz, pořád doma říkat, kde jsem a kdy se vrátím“*. Po pěti letech se znovu odstěhovala a nyní bydlí v podnájmu se spolubydlícím.

Tematický okruh: **Partnerské vztahy**

V tomto případě již byly kladené otázky více osobní. Otázky byly namířeny na sexuální orientaci, kvalitu a délku předchozích i současných partnerských či mileneckých vztahů. Základní informace o vztazích jednotlivých respondentů opět nalezneme v tabulce (tab. 9) na str. 56. Všichni participující respondenti vypověděli, že za sebou již mají hlubší a trvalejší vztah. Z předchozího vztahu byli zklamáni celkem tři respondenti. Věra, Václav a Petr. Žádnému z nich však tato negativní zkušenost nebrání v hledání dalšího partnera. Kromě Libora, který partnerku momentálně nehledá, všichni respondenti potencionálního partnera víceméně hledají, i když ne příliš aktivně. Slovy Radky: *„V podstatě nikoho pořádně nemám a spíš jen tak čekám, co se tak nějak samo naskytne a potom uvidím“*. Dále Věra, Dita, Libor a Pavel vypověděli, že nemají v současnosti žádný milostný či sexuální vztah. K tématu současného milostného vztahu odpovídala např. Gita takto: *„Donedávna jsem měla jednoho kamaráda, se kterým jsem se pravidelně vídala několik let. Bylo to fajn, protože on měl být sám pro sebe, kde jsme se vždycky pěkně pomilovali. Vůbec jsme se neomezovali, viděli jsme se, když jsme chtěli. On byl taky single. Zkrátka takový kamarád*

do nepohody.“ Podobně je na tom se vztahem i singles Václav: „*Já mám již delší čas jednu víceméně stálou partnerku, i když společně trávíme hodně času, společně nežijeme. Ale když něco potřebuju, vždy se na ni můžu obrátit.*“ Petr má více krátkodobých vztahů a užívá si možnosti výběru a nezávaznosti.

Tematický okruh: **Přátelské vztahy**

Nejkratší část rozhovoru. Každý respondent byl tázán na okruh důvěryhodných přátel. Jejich počet nalezneme v tabulce (tab. 10). Pouze přátelé Věry se stavěli kriticky k jejímu způsobu života. Ostatní respondenti shodně odpovídali, že to kamarádi prostě neřeší.

Tematický okruh: **Zaměstnání**

Cílem otázek bylo zjistit spokojenost respondentů se svým zaměstnáním, finančním ohodnocením, viz tabulka (tab. 12) a časovou náročnost zaměstnání.

Tab. 12: Respondenti na téma zaměstnání

Respondent	Zaměstnání a profese	Délka v zaměstnání	Služební cesty	Finanční spokojenost	Celková spokojenost
Radka (25)	studentka, brigáda	5 let	ne	dobré	ano
Libor (26)	řidič MHD	2,5 roku	ne	dobré	ano
Gita (32)	prodavačka	5 let	ne	dobré	ano
Věra (33)	prodavačka	8 let	ne	špatné	ne
Pavel (35)	OSVČ, dřevo práce	13 let	ano	výborné	ano
Václav (37)	IT, programátor	10 let	ano	špatné	ne
Dita (39)	požární technik	15 let	ne	dobré	ano
Petr (39)	seřizovač NC strojů	5 let	ne	špatné	ano

Do časové náročnosti byl započítán i vázaný čas potřebný k cestě do a ze zaměstnání. V tomto případě byl nejčastěji uváděn čas mezi 9-10 hodinami denně. Pouze Libor pracuje v nepřetržitém provozu, ve kterém směnuje. Doslova řekl: „*Jezdím podle služeb tak, jak je mám daný. Někdy se stává, že se službu dozvím jen den až dva dopředu a to je potom blbý, když musím vypustit nějakou akci*“. U Věry s Gitou se střídá dlouhý a krátký týden s 12h pracovní dobou navýšenou o hodinu potřebnou k cestování. V případě Pavla je to specifické, protože pracuje podle potřeby. Sám řekl „*já pracuji tak, jak potřebuji, někdy celý den, občas nemám do čeho píchnout*“. Nicméně za průměr uvedl také 9-10h denně.

Tematický okruh: **Vzdělání**

Trochu překvapující byly odpovědi týkající se okruhu vzdělání. Všichni participující respondenti bez ohledu na výši svého dosaženého vzdělání s výjimkou Lukáše odpovídali,

že považují stupeň svého vzdělání za dostačující. I když Radka a Dita přes ukončené VŠ bakalářské vzdělání dále pokračují v magisterském studiu. Pouze Libor, jediný respondent s maturitou, považuje své středoškolské vzdělání za nedostatečné, i když má zaměstnání celkem dobře finančně ohodnocené a které mu celkově vyhovuje, viz téma zaměstnání. Informace o vzdělání jednotlivých respondentů opět nalezneme v tabulce (tab. 9) na str. 56.

Tematický okruh: **Volný čas**

Volný čas a volnočasové aktivity bývají významným prvkem v životě singles jedinců. Cílem otázek bylo zjistit, zda se respondent aktivně věnuje nějakému sportu, zda rád cestuje, do jakých zemí se podíval, jaké pěstuje koníčky a záliby, viz tabulka (tab. 12). Za aktivní sport byl považován takový, kterému se jedinec věnuje nejméně 7 hodin za týden. Za koníčky a záliby byly považovány pouze činnosti trvající půl roku a více.

Tab. 13: Respondenti na téma volný čas

Respondent	Aktivní sport	Koníčky a záliby	Rád cestuje	Preferuje dovolenou	Cizí země	Cizí jazyky
Radka (25)	ženský fotbal	zábava všeho druhu	ano	v zahraničí	8	1
Libor (26)	cyklistika	modely aut	ano	domácí	3	1
Gita (32)	squash	hudba, kino	ano	oboje	4	1
Věra (33)	žádný	čtení, ráda hodně spí	spíše ne	domácí	2	0
Pavel (35)	žádný	rybaření, oprava domu	spíše ne	domácí	4	0
Václav (37)	žádný	počítače, dříve turistika	ano	domácí	6	1
Dita (39)	cyklistika	geocaching, fotografie	ano	domácí	6	2
Petr (39)	plavání	šipky, posilovna	spíše ne	domácí	4	1

Některé odpovědi byly docela úsměvné. Např. Václav odpovídal: „*Jako student jsem s kamarádem při cestě do Řecka a zpět procestoval stopem půl Evropy. Velice se mi líbil Řím. Já byl dřív vůbec takovej aktivní turista. Prošli jsme Podkarpatskou Rus na Ukrajině, líbily se mi i hory v Rumunsku. Pravidelně jsme jezdili slézat štítů Vysokých Tater, kam občas vyrážíme ještě dnes. Ale já toho už moc se svým bříškem neslezu, spíš jezdíme na dovolenou a lehké výlety už jen po republice*“.

Tematický okruh: **Životní styl**

Otázky byly zaměřeny na současný životní styl respondentů. Za svůj cíl si kladly zjistit, zda se respondent považuje za singles, zda je singles dobrovolně, zda tento stav považuje za dočasný a jak mu tento způsob života vyhovuje. Přehled viz tabulka (tab. 13), která je doplněna o položky, za které respondenti aktuálně nejvíce utrácí své peníze.

Tab. 14: Respondenti na téma životní styl

Respondent	Považujete se za singles	Jste singles dobrovolně	Považujete tento stav za přechodný	Vyhovuje vám tento způsob života	Za co nejvíce utrácíte své peníze
Radka (25)	ano	ano	ano	ano	za jídlo a zábavu
Libor (26)	ano	ne	ano	spíše ne	za auto
Gita (32)	ano	ano	spíše ano	spíše ano	za bydlení
Věra (33)	ano	ne	ano	ne	za bydlení a stravu
Pavel (35)	ano	ano	ano	ano	za přestavbu domu
Václav (37)	ano	ne	ano	ne	za opravu bytu
Dita (39)	ano	ano	spíše ne	ano	za cestování a vzdělání
Petr (39)	ano	ano	spíše ne	ano	za sebe a své zájmy

V případě utrácení peněz se nejedná o náhodné a jednorázové výdaje za nějakou věc, ale výdaje v delším časovém úseku přibližně šesti měsíců pravidelně investované do určité potřeby, záliby atd. Je vidět, že respondenti vlastníci nemovitost investují své peníze především do bydlení. Pro Věru jsou výdaje na základní potřeby tak vysoké, že na zábavu ji příliš prostředků nezbyvá. „*Je to fakt hrozný, dělám jako šílená a stejně mi peníze na nic víc než na nájem, jídlo a nějaký ty hadry v podstatě nezbydou,*“ říká Věra.

S otázkou spokojenosti se životním stylem singles úzce souvisí vnímání jeho předností a negativ. Pohled jednotlivých respondentů na toto téma ukazuje tabulka (tab. 14).

Tab. 15: Respondenti na téma pozitiva a negativa životního stylu singles

Respondent	V čem vidíte největší výhody vašeho single životního stylu
Radka (25)	volný čas pro sebe, bez kontroly, žádné starosti, mnoho příležitostí
Libor (26)	volnost a svoboda, můžu si v podstatě dělat, co chci a kdy chci
Gita (32)	svoboda a volnost, dělám si, co chci a kdy chci, s nikým se nehádám
Věra (33)	žádná pozitiva nevidím
Pavel (35)	volnost a svoboda, čas na sebe, přátele, ženský
Václav (37)	spousta času pro sebe a mé zájmy
Dita (39)	nemusím se nikomu zpovídat a s nikým se rozčilovat, čas na sebe
Petr (39)	klid, pohoda, volnost, spousta přátel, žádné závazky
Respondent	V čem vidíte největší nevýhody vašeho single životního stylu
Radka (25)	občas samota, chybí mi pomazlení
Libor (26)	samota, žádná blízká duše
Gita (32)	nevidím žádná negativa, samotu nepociťuji
Věra (33)	pocity samoty, nemožnost s někým sdílet svoji náladu
Pavel (35)	občas cítím pocit samoty a nedostatek sexu
Václav (37)	nedostatek ženských a sexu
Dita (39)	žádná negativa nevnímám, samotu nepociťuji
Petr (39)	doslova nic, žádná negativa

Tady se ukázal vliv prostředí, kdy Pavel z malé obce říká: „*Mám sice spousty času na kámoše a ženský, jenže tady těch ženských moc není. Kde mám tady ty baby jako hledat*“. Naproti tomu Gita bydlící ve velkém městě říká: „*Tady je maníků, co to mají podobně jako já? Nějakýho mít na kratší sexuální vztah není problém. Ale rozhodně to nepřeháním. Mně to zkrátka takhle vyhovuje a nehodlám to příliš měnit. Možná že se najde někdo na delší vztah, ale rodinu nebo děti fakt nechci*.“ Dita si po dlouhodobém manželství singlovství doslova užívá. „*Já jsem naprosto spokojená. S nikým se netrápím, nikdo mi do ničeho nekecá, a samotou teda rozhodně netrám ani náhodou. Momentálně prostě nemám důvod se do něčeho hrnout, ale člověk nikdy neví, co bude*“.

5.4 Interpretace výsledků a diskuze

V této kapitole nejprve provedeme interpretaci výsledků výzkumného šetření a následně se budeme věnovat diskuzi, při které budeme vycházet z interpretace získaných údajů.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo hledání příčin, které vedou jedince k životu singles. Během rozhovorů konkrétní otázka: „Co vás vede k životnímu stylu singles?“ nepadla. Toto bylo sledováno pomocí širšího okruhu nepřímých otázek. Na základě rozhovorů s respondenty a jejich výsledků můžeme příčiny, které vedou jedince k životu singles rozdělit do dvou základních dimenzí. Jednu ve vztahu k dobrovolnosti – nedobrovolnosti a druhou ve vztahu k příčině vnější – vnitřní. Respondenty, kteří jsou singles nedobrovolně a proti své vůli vede často k tomuto životnímu stylu právě nějaká vnější skutečnost. Např. kdy dotyčného opustil partner, nebo má časově či fyzicky náročnou práci omezující jeho ostatní aktivity. Podobně působí také pracoviště a okolí bydliště jedince, které ovlivňuje možnosti k seznámení. Nicméně např. na náročnost práce má jiný pohled jedinec, který si styl života singles zvolil dobrovolně. Byť ho tato práce značně zatěžuje, je s tímto stavem v podstatě spokojený. Tento jedinec mnohdy vidí takovou práci jako svůj životní cíl a následně tomuto cíli podřizuje svůj život a pro možnost jeho naplnění volí životní styl singles. Takový jedinec potom často jedná z vnitřní příčiny, např. uspokojování potřeby prosadit se. Tento způsob si volí především jedinci, kteří se snaží v různých oblastech života něčeho dosáhnout a je to po určitou dobu jejich primární zájem. Jedná se např. o jedince s vyššími profesními cíly, jedince aktivně sportující, pěstující různé volnočasové záliby, či dále se vzdělávající. Termín „po určitou dobu“ je vystihující, jelikož se převážně

jedná o přechodnou část života jedince, kterou věnuje např. studiu, získání odborné praxe, či cestování. Nicméně někteří jedinci vnímají svůj single stav jako konečný, protože jim tento způsob života vyhovuje. Singlem se jedinec může stát také souběhem několika příčin. Může se jednat o kombinaci příčiny vnější a vnitřní. Např. kdy dotyčného opustí partner a ten je následně natolik zklamán, že mu to komplikuje nebo znemožňuje hledání partnera nového. Může také nastat situace, kdy se jedinec stane singlem nedobrovolně, avšak tento životní styl po určitém čase nadále preferuje již dobrovolně. Rozvedená původní rodina singles jedince se jako zjevná příčina volby tohoto životního stylu neprojevila, jelikož téměř všichni dobrovolní single jedinci pocházejí z úplných rodin.

S dimenzí dobrovolnosti – nedobrovolnosti také úzce souvisí vnímání pozitiv a negativ tohoto životního stylu. U tohoto tématu byly respondentům mimo jiné položeny přímé otázky: „Jaké spatřujete na všem současném životním stylu výhody?“ a „Co vám na vašem životním stylu nejvíce vadí?“ Dotazovaní jedinci, kteří si zvolili tento životní styl sami, více preferují jeho pozitiva a výhody, před jeho zápory. Nejčastěji jsou jako hlavní pozitiva vnímána svoboda a volnost, kterou právě tento životní styl přináší. Singles se nemusí s nikým dělit o svůj čas a mohou se tak naplno věnovat svým cílům a zájmům. Další ze zmiňovaných výhod je život bez závazků a relativně bez zodpovědnosti. Singles jedinec má zkrátka všechen svůj čas sám pro sebe, na své přátele, na milenecké vztahy. Nemusí se relativně nikomu zodpovídat, nikomu se přizpůsobovat a s nikým se trápit. Tyto výhody jsou společné i pro nedobrovolné singles jedince. Pokud tedy nějaké výhody na tomto stylu života vůbec spatřují. Na rozdíl od dobrovolných singles nedobrovolní více vnímají negativa a nevýhody singles stylu. Nejčastěji zmiňovaným záparem pro oba typy singles jsou pocity samoty. U dobrovolných singles se však jedná o pocity krátkodobé, pokud samotu vůbec kdy pociťují. Naproti tomu dotazované nedobrovolné singles jedince samota často dlouhodobě doslova trápí. Nemají možnost svoji náladu a pocity s někým sdílet. Mezi další uváděné nevýhody patří nedostatek sexu, související s nedostatkem vhodných partnerek v okolí bydliště či nedostatek času díky náročnému zaměstnání, což se částečně překrývá s výše uvedenými příčinami vedoucími k životu singles. Pokud se jedná o singles žijící v domácnosti rodičů, v podstatě má takový jedinec o několik dalších starostí méně a především nižší životní náklady. Jedná se většinou o mladšího jedince, který má doma v podstatě o vše postaráno. Platí pro něj výše uvedené výhody i nevýhody s tím, že samotní rodiče mohou občas fungovat jako určité omezení svobody a zároveň částečně odbourávat pocity samoty.

Pokud se budeme u dotazovaných singles jedinců věnovat oblasti bydlení, je zastoupení způsobů a forem bydlení poměrně široké. Pod způsobem bydlení máme přitom na mysli, zda singles jedinec žije sám, tedy domácnost jednotlivce, nebo v domácnosti rodičů či ve sdílené domácnosti více samostatných osob (bydlení s kamarády). Forma bydlení potom představuje právní vztah k domu či bytu. Tedy zda bydlí singles jedinec ve vlastním domě, bytě, nájemním bytě nebo v podnájmu. Věkově starší výdělečně činní singles potom bydlí nejčastěji samostatně a mnohdy ve vlastní nemovitosti. Mezi oslovenými singles jedinci, kteří vlastní byt nebo dům, představuje jejich vlastní bydlení v daném okamžiku také jeden z hlavních zájmů. Svému bydlení tak věnují mnoho ze svého volného času a nemalé finanční prostředky potřebné pro stavební úpravy či rekonstrukce, aby si upravili domov k obrazu svému. Ale i bydlení v podnájmu představuje pro jednotlivce značnou finanční zátěž, přestože nemusí provádět žádné finančně náročné stavební úpravy. Obecně lze říci, že náklady na bydlení představují pro každého jednotlivce významnou položku. Z rozhovorů vyplynulo, že se jedná v poměru k příjmu jedince o tak vysoké výdaje, že v některých případech dotyčnému již nezbývá příliš prostředků pro vlastní vyžití a zájmy. Z důvodů snížení těchto nutných výdajů volí někteří singles způsob bydlení ve společné domácnosti. Nejčastěji si takový singles najde jiného člověka k sobě do podnájmu, či se na společném bydlení domluví kamarádi. Tento způsob bydlení však představuje pouze přechodné řešení na určitou dobu. Z výsledků výzkumného šetření také vyplývá, že současní mladší singles využívají možnosti bydlení v domácnosti rodičů déle, než tomu bylo dříve. Mohou, ale také se nemusí podílet na nákladech nutných pro chod domácnosti. Co přináší tento způsob bydlení, jsme si již v podstatě popsali mezi výhodami života singles.

Nakonec se podíváme na singles a jejich partnerské vztahy. Všichni participující respondenti uvedli, že již mají za sebou hlubší a v mnoha případech víceletý partnerský vztah. S analýzy rozhovorů však vyplynulo, že jednotlivci udržují různé intimní vztahy i nadále, již jako singles. I když byli někteří respondenti z předchozího vztahu zklamáni, nebrání jim to v navazování dalších, byť mnohdy krátkodobých mileneckých vztahů. Není však výjimkou i déle trávající vztah, ležící někde na pomezí dlouhodobě dobrého přátelství a partnerského vztahu. Takový typ partnerského vztahu singles jedince nikterak nespojuje ani k ničemu nezavazuje. Zároveň v dotyčném do značné míry potlačuje pocity samoty a má stálého sexuálního partnera. Což je výhodou také z hlediska pohlavních chorob. Takový jedinec má s kým sdílet své pocity a v případě potřeby se má na koho obrátit.

V některých případech se jedná dokonce o dlouhodobého partnera, který má ovšem vlastní domácnost a sleduje v životě primárně své vlastní zájmy. Na druhou stranu někteří singles nemají potřebu navazovat hlubší vztahy a žádné nevyhledávají. Spokojí se s příležitostným sexuálním zážitkem a více zkrátka nepotřebují. Své partnery nahrazují kolektivem přátel. Samotná existence hlubšího partnerského vztahu v minulosti může být sice příčinou k životnímu stylu singles, ale většinou nebrání dotyčným jedincům v dalších partnerských vztazích, i když někdy pouze povrchním a krátkodobým.

Na základě výsledků výše popsaného výzkumného šetření můžeme vyloučit obecnou představu společnosti, že singles jsou lidé žijící bez partnera. Podobně jako u výzkumu Marcela Tomáška se ukázalo, že zástupci singles vedou různé formy partnerských vztahů od příležitostných povrchních známostí, přes milenecké vztahy až po hlubší a trvalejší vztahy. Můžeme říci, že zástupci singles mající některý z uvedených vztahů víceméně spadají pod kategorii Open Coupled Relationship dle Staplesovy typologie singles. Podle této typologie zde najdeme také zástupce singles spadající kategorie Committed Single, tedy singles sdílející jednu domácnost. V tomto směru se ale častěji setkáme s domácností jednotlivců nebo s bydlením mladších zástupců singles v domácnosti svých rodičů. Co se týká celkového pohledu samotných singles na tento životní styl a jeho spokojenost s ním, můžeme dojít k závěru, že se v podstatě odvíjí od základní polarizace dobrovolnosti a nedobrovolnosti. Tato polarizace je také základem typologie singles Petera Steina. Mimo jiné i díky této polarizaci nedošlo k naplnění další rozšířené představy o singles, jako o lidech, kteří upřednostňují pouze své vlastní kariérní či jiné zájmy na úkor rodinného života. Člověk, který je singlem nedobrovolně, takto určitě nežije proto, aby měl veškerý čas a energii jen pro sebe. Tato polarizace také souvisí s příčinami, které vedou jedince k životu stylu singles. Samotnou příčinou může být vnější vliv, vnitřní pohnutka nebo jejich různé kombinace. Z výše popsaného výzkumného šetření vyplývá, že skupina singles je obsahově velice různorodá a obsahuje široké pole různých aspektů. Samotné vymezení této skupiny tak není a nebude vůbec snadné.

ZÁVĚR

Diplomová práce přináší ucelený pohled na problematiku fenoménu singles. Přehledová studie, kterou práce tvoří, je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V rámci teoretické části se věnuje singles jedincům, jejich životnímu stylu a demografickým jevům s tímto fenoménem souvisejícím. V praktické části se potom věnuje malému výzkumnému šetření vybraných aspektů životního stylu singles.

Současná vyspělá společnost je pod silným tlakem globalizace, moderních technologií a přibývajících vědomostí, což má dopad zejména na světovou ekonomiku. Tyto aspekty se však promítají také na lokální pracovní trh, který následně klade na jednotlivce stále vyšší a vyšší nároky. Člověk si musí svoje znalosti doplňovat a zdokonalovat v průběhu celého života. Na prestižních pozicích, ale nejen tam, se neustále setkává s konkurencí, snaží se navyšovat zisky či jinak naplňovat firemní plány, případně lépe zabezpečit sama sebe. Pokud si takový člověk chce udržet nebo vylepšit svoji pracovní pozici, musí se neustále přizpůsobovat měnícím se pracovním podmínkám, zdokonalovat se a otevírat se novým technologiím. To je náročné jak na životní energii, tak na čas. Mimo pracovní vytíženosti nám dnešní doba přináší i široké spektrum často zkomercializovaných volnočasových aktivit. To vše následně vede k tomu, že lidé ve středním produktivním věku vnímají život jinak a přistupují k němu odlišněji, než tomu bylo dříve. V minulém století platilo, že rodina je základ státu a stát se snažil rodinu podporovat. Dnešní společnost jakoby rodině nepřála. Zdá se, že lidé více než kdy dříve preferují domácnost jednotlivce před životem ve vlastní rodině, aby naplnili svou kariéru, své sny, nebo mohli být jen někde zaměstnáni. Tito lidé velmi často mají své partnery, nicméně nevytváří fungující společnou domácnost, či vlastní rodinu. Tím trpí nejen rodina, ale v důsledku i samotná společnost. V některých případech volí singles nulovou reprodukční strategii. A pokud děti chtějí, tak je často počnou až v pozdějším věku. Tyto aspekty negativně ovlivňují demografický vývoj, což vyvolává určitou paniku ze stárnoucí společnosti a souvisejících ekonomických problémů. Z výše uvedeného je zřejmé, že nelze fenomén singles nechat jen tak bez povšimnutí.

Práce mimo možnosti využití jako vstupních informací k dalším výzkumům singles, má také informativní přínos pro sociální pedagogiku. Sociální pedagog má široké spektrum uplatnění na poli práce s lidmi a pro dosažení dobrých výsledků by měl znát nejen rodinné a sociální zázemí, ale také porozumět životnímu stylu osob, se kterými pracuje.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] AEPLI, Hildegard. *Být single – ale jak?* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2014, 69 s. ISBN 978-80-7195-728-7.
- [2] BACHÁROVÁ, Gabriela. Mingle. *Psychologie dnes*. Praha: Portál, 2015, roč. 2015, 1, ISSN 1212-9607. s. 20.
- [3] BARTOŇOVÁ, Dagmar. *Demografická situace České republiky: proměny a kontexty 1993-2008*. Praha: SLON, 2010, 238 s. ISBN 978-80-7419-024-7.
- [4] BECK, Ulrich. *Riziková společnost: na cestě k jiné moderně*. Praha: SLON, 2004, 431 s. ISBN 80-86429-32-6 s. 205-210.
- [5] BENOKRAITIS, Nijole V. *Marriages and Families: Changes, Choices, and Constraints*. New Jersey: Prentice Hall, 2002, s. 570. ISBN 978-0-13-034177-8.
- [6] DEPAULO, Bella. *Singled Out: How Singles Are Stereotyped, Stigmatized and Ignored and Still Live Happily Ever After*. New York: St. Martin's Griffin, 2006, 366 s. ISBN 0-312-34082-6.
- [7] DISSMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. Vyd. Praha, Karolinum, 2002. 374 s. ISBN: 80-246-0139-7.
- [8] DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.
- [9] FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada, 2009, 136 s. ISBN 978-80-247-2480-5.
- [10] FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 163 s. ISBN 80-85850-87-7.
- [11] GIDDENS, Anthony. *Důsledky modernity*. 3. Vyd. Praha: SLON, 2010, s. 158. ISBN 978-80-7419-025-3.

- [12] HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 774 s. ISBN 80-7178-303-X.
- [13] HAŠKOVÁ, Hana. *Fenomén bezdětnosti*. Praha: SLON, 2009. 264 s. ISBN 978-80-7419-020-9
- [14] HEATH, Sue a Elisabeth CLEAVER. *Young free and single? Twenty - somethings and Household Change*. New York: Palgrave Macmillan, 2004, 256 s. ISBN 987-14039-01248.
- [15] JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2007, 288 s. ISBN 978-80-7367-269-0
- [16] JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. Praha: Portál 2003, 232 s. ISBN 80-717-8749-3.
- [17] KELLER, Jan a Petr NOVOTNÝ. *Úvod do filozofie, sociologie a psychologie: nové pohledy společenských věd*. Liberec: Dialog, 2008, 219 s. ISBN 978-80-86761-81-7.
- [18] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [19] KŘÍŽKOVÁ, Alena. Česká žena v práci a rodině posledního desetiletí. In: MANSFELDOVÁ, Zdeňka. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Praha: SOÚ AV ČR, 2002, 381 s. ISBN 80-7330-009-5.
- [20] LAMANNA, Mary Ann a Agnes Czerwinski RIEDMANN. *Marriages & Families: Making Choices in a Diverse Society*. 8th ed. Belmont: Thomson Wadsworth Learning, 2003. 768 s. ISBN 978-0-534-58887-8.
- [21] LINKOVÁ, Marcela. Singles: životní styl, nebo z nouze ctnost? *Přítomnost*, 2002, roč. 2002, 2, s. 45-47. ISSN 1213-0133.
- [22] LIPOVETSKY, Gilles a Helena BEGUIVINOVÁ. *Éra prázdnoty: úvahy o současném individualismu*. 2. Vyd. Praha: Prostor, 2001, 269 s. ISBN 80-7260-044-3.

- [23] FIALOVÁ, Ludmila. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000, 163 s. ISBN 80-85850-87-7.
- [24] MAREŠ, Petr. Sňatkový trh – koncepty a modely. In: MAREŠ, Petr a Tomáš POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [25] MOŽNÝ, Ivo. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002, 207 s. ISBN 80-7178-624-1.
- [26] MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. 2. Vyd. Praha: SLON, 2008, 324 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [27] MOŽNÝ, Ivo. Modernizace české rodiny a mezigeneračních vztahů v mezinárodním srovnání. In: MAREŠ, Petr a Tomáš POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [28] NEŠPOROVÁ, Olga. Samostatné bydlení mladých. *Fórum sociální politiky*. Praha: VÚPSV 2011, roč. 2011, 3, s. 1-6. ISSN 1802-5854.
- [29] RABUŠIC, Ladislav. *Kde ty všechny děti jsou?: porodnost v sociologické perspektivě*. Praha: SLON, 2001, 265 s. ISBN 80-86429-01-6.
- [30] RADIMSKÁ, Radka a Marcel TOMÁŠEK. Singles - nový životní styl a jeho generová specifika v ČR. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha: SOÚ AV ČR, 2003, roč. 2003, 1-2, s. 10-11; ISSN 1213-0028.
- [31] RYCHTAŘÍKOVÁ, Jitka. Minulá a současná diferenciacie reprodukce v Evropě. In: MANSFELDOVÁ, Zdeňka. *Současná česká společnost: sociologické studie*. Praha: SOÚ AV ČR, 2002, 381 s. ISBN 80-7330-009-5.
- [32] SCHWARTZ, Mary Ann a Barbara Marliene SCOTT. *Marriages and Families: Diversity and Change*. 6th ed. New Jersey: Prentice Hall, 2010, 603 s. ISBN 978-0-205-68314-7.

- [33] SIROVÁTKA, Tomáš. Rodinné chování a rodinná politika v České republice. In: MAREŠ, Petr a Tomáš POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003. 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [34] ŠLAHOROVÁ, Lucie. *Singles*. Brno 2013. Diplomová práce. MÚ Brno, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd.
- [35] ŠMOLKA, Petr a Jan MACH. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál, 2008, 191 s. ISBN 978-80-7367-448-9.
- [36] TOMÁŠEK, Marcel. Singles ve světle měnicích se typologií a definic. In: MAREŠ, Petr a Tomáš POTOČNÝ. *Modernizace a česká rodina*. Brno: Barrister & Principal, 2003, 348 s. ISBN 80-86598-61-6.
- [37] TOMÁŠEK, Marcel. Sami, ale ne úplně. *Gender, rovné příležitosti, výzkum*. Praha SOÚ AV ČR, 2004, roč. 2004, 4, s. 16-19. ISSN 1213-0028.
- [38] TOMÁŠEK, Marcel. Singles a jejich vztahy: kvalitativní pohled na nesezdané a nekohabituující jednotlivce v České republice. *Sociologický časopis*, Praha: SOÚ AV ČR, 2006, roč. 2006, 1, s. 81-105. ISSN 0038-0288.
- [39] TOMÁŠEK, Marcel. Singles. *Listy*, Olomouc: Občanský dialog, 2005, roč. 2005, 4, s. 18-20. ISSN 1210-1222.
- [40] VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II: dospělost a stáří*. Praha: Karolinum, 2007, 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5.

INTERNETOVÉ ZDROJE

- [41] DANDOVOÁ, Dagmar. *S přítelem bydlet nechci. Jsem totiž mingle*. [on-line] 21. 3. 2011 [cit. 2014-10-16]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/s-pritelem-bydlet-nehci-jsem-totiz-mingle-fjq-/vztahy-sex.aspx?c=A110318_143938_vztahy-sex_job

- [42] MLČOCH, Zbyněk. *Singles, jak vzniká fenomén singles, charakteristika a vlastnosti osamělých lidí*. [on-line]. 14. 11. 2008 [cit. 2014-10-14].
Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/vztahy/vztahy/singles-jak-vznika-fenomen-singles-charakteristika-a-vlastnosti-osamelych-lidi>
- [43] ČSÚ: *Domácnosti jednotlivců*. [on-line]. 31. 3. 2014 [cit. 2014-10-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/publ/170226-14-n_2014
- [44] ČSÚ: *Obyvatelstvo – roční časové řady. Pohyb obyvatelstva v Českých zemích 1785–2013, absolutní údaje* [on-line]. 2. 6. 2014 [cit. 2014-11-20].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu
- [45] ČSÚ: *Obyvatelstvo – roční časové řady. Úhrnná plodnost a průměrný věk matek 1920-2013* [on-line]. 2. 6. 2014 [cit. 2014-11-25].
Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_hu
- [46] ČSÚ: *Vývoj obyvatelstva České republiky 2013. Sňatečnost*. [on-line]. 11. 9. 2014 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE4/\\$File/130069-14_2.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE4/$File/130069-14_2.pdf)
- [47] ČSÚ: *Vývoj obyvatelstva České republiky 2013. Rozvodovost*. [on-line]. 11. 9. 2014 [cit. 2014-11-11]. Dostupné z:
[http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE3/\\$File/130069-14_3.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/420031BBE3/$File/130069-14_3.pdf)
- [48] EUROSTAT: *Share of young adults aged 18-34 living with their parents*. [on-line]. 15. 1. 2015 [cit. 2015-19-01].
Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvps08&

SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Příčiny vedoucí k životu singles.....	26
Tab. 2: Porovnání výhod singles s výhodami manželství.....	27
Tab. 3: Vývoj samostatně bydlících domácností jednotlivců ve věku 20-39 let	32
Tab. 4: Vývoj počtu domácností jednotlivců ve věku 20-39 let, 2001	33
Tab. 5: Vývoj počtu domácností jednotlivců ve věku 20-39 let, 2011	33
Tab. 6: Vývoj počtu domácností jednotlivců podle pohlaví a věku, 2001 a 2011.....	35
Tab. 7: Sňatky podle rodinného stavu a pohlaví, 2003-2013	36
Tab. 8: Ukazatele rozvodovosti, 2003-2013	37
Tab. 9: Dimenze odborné diskuze na téma plodnosti a bezdětnosti.....	41
Tab. 10: Respondenti, přehled základních informací	57
Tab. 11: Respondenti na téma rodina, rodinné a přátelské vztahy	58
Tab. 12: Respondenti na téma zaměstnání.....	60
Tab. 13: Respondenti na téma volný čas	61
Tab. 14: Respondenti na téma životní styl.....	62
Tab. 15: Respondenti na téma pozitiva a negativa životního stylu singles	62

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Struktura osob ve věku 20-39 let podle pohlaví a vzdělání, 2011	20
Graf 2: Zastoupení osob samostatně bydlících ve věkové skupině 20-39 let, 2011	34
Graf 3: Osoby ve věku 20-39 let v domácnostech singles podle velikosti obce, 2011	34
Graf 4: Průměrný věk při prvním sňatku podle pohlaví, 1989-2013	37
Graf 5: Celková sňatečnost a rozvodovost, 1920-2013	38
Graf 6: Úhrnná plodnost a průměrný věk matek, 1920-2013	43
Graf 7: Domácnosti rodičů sdílené s dětmi ve věku 25-34 let, 2007-2013	51

SEZNAM PŘÍLOH

1. Ukázka části přepisu rozhovoru

Příloha P1: Ukázka části přepisu rozhovoru

Tazatel

Respondent

...

Věnujete se nějakému sportu aktivněji?

Vyloženě aktivně se žádnému sportu nevěnuji a nikdy jsem se ani pořádně nevěnoval. Ne že bych byl takový lenoch... teď mě tak napadá, jestli by se nedala za aktivní sport brát turistika, protože v tom případě bych byl aktivní sportovec ve velkém.

Aha, a jak moc se věnujete té turistice?

Můžu říci, že dříve opravdu hodně. Jako student jsem s kamarádem při cestě do Řecka a zpět procestoval stopem půl Evropy. Velice se mi líbil Řím. Já byl dřív vůbec takovej aktivní turista. Prošli jsme Podkarpatskou Rus na Ukrajině, líbily se mi i hory v Rumunsku. Pravidelně jsme jezdili slézat štíty Vysokých Tater, kam občas vyrážíme ještě dnes. Ale já toho už moc se svým bříškem neslezu ☺, spíš jezdíme na dovolenou a lehké výlety už jen po republice.

Takže dříve jste měl rád i fyzicky náročnější turistiku?

Ano, třeba když jsme se s bágla na zádech celé dny a noci toulali s grupou po té Ukrajině, tam jak kdysi bylo Československo. Víte, tam jak byla Podkarpatská rus. Prošli jsme toho opravdu hodně. Krásná příroda tam byla. A kolik těch starých babiček tam ještě umělo česky. Také mám rád hory, ale jenom v létě. Zimní radovánky mě fakt neberou. Ale v létě, to je jiná. Jezdíme s kamarádama do Vysokých Tater mezi medvědy.

Mezi medvědy? A to myslíte jak?

No přímo mezi medvědy samozřejmě ne ☺. Ale kousek od chaty kam jezdíme, je medvědí teritorium. Jednou nám medvěd v noci sežral zásoby, které se chladily v potoce. Jezdíme tam za krásnou horskou přírodou. Šlapeme tam nahoru a dolů celodenní túry. Ze začátku jsme si vybírali ty nejvyšší dostupné štíty, ale teď chodíme prakticky po celých Tatrách. Hlavně ta moje kondička už není, co bývala a nějaké dlouhé výšlapy už moc nedávám.

Kromě turistiky se věnujete nějakému dalšímu koníčku?

Na koníčky teď moc času nezbyvá, protože rekonstruuji byt. A to je docela náročný na čas a penízky. Ale jinak se věnuji výpočetní technice.

To skládáte počítače?

No to dříve taky. Ted' si postavím počítač tak akorát pro sebe. Spíše mě zajímá software, provozuji vlastní server a tak.

Takže váš koníček je vlastně i vaše práce?

To bych neřekl. Ale možná máte trochu pravdu... programování a počítače mě baví už od mládí. První počítač mi koupil ještě otec na střední škole. A když si uvědomíte, že je to vlastně čtvrt století... Byl to takový ten gumový Didaktik M ☺. Potom jsem měl Amigu 500. Ale to už byl opravdu počítač, na kterém se kromě skvělých her dalo taky něco udělat.

A ten byt co právě opravujete je váš?

Ano, je můj. Opravit to potřebovalo už dávno, ale čekal jsem na odprodej bytů do osobního vlastnictví. Já tady bydlím od začátku. Už jako malej kluk si to tady pamatuju ☺. Akorát to stojí hodně času a peněz. Ale nestěžuju si, jde to podle mých představ a nic mě nehoní. Takže i na čtrnáctidenní výlet do Tater se najde v létě čas.

Takže máte v plánu zase cestovat na Slovensko?

Ano, už se těším.

A kromě Slovenska jste navštívil jaké země? Myslím, že jste se už zmiňoval o Řecku a Ukrajině. Mimo tyto země jste se podíval i někam jinam na dovolenou?

Ano, jak říkáte. Byl jsem v Řecku, na Ukrajině, potom ještě v Itálii, Bulharsku na horách, v Chorvatsku se koupat u moře a taky vedle v Rakousku... no a taky samozřejmě na tom Slovensku. Ale to já tak nějak pořád beru, že patří k nám.

A na dovolenou jezdíte radši do zahraničí, nebo se spokojíte s naší republikou?

Po převratu jsem chtěl vidět západní Evropu. Ale když se mě takto ptáte, můžu s klidem říci, že mám radši dovolenou u nás doma, než někde ve světě. Možná už jsem zjistil, že není nutné za hezkýma místama jezdit tak daleko... a taky co jsem venku vidět chtěl, jsem už viděl.

Pokud si vzpomínám, práce vás baví, ale spokojený v ní nejste. A co mimo práci, jste spokojený s tím, jak žijete?

Spokojený moc nejsem.

A proč nejste spokojený? Můžete to trochu více rozvést?

Mám sice čas na všechny možné věci, jako jsou ty opravy v bytě a tak.... nebo jezdit s kamarádama kam chci, a spát kdy chci. V podstatě mě nikdo nijak neomezuje, jenže mě fakt nebaví být takhle sám. Vím jaký to je, když je nás doma víc. Jsem pohodlný člověk a mám své potřeby, ale sám být určitě nechci.

Tomu rozumím. Nicméně kdybych se vás zeptal, co vám na single způsobu života vyhovuje, co je na něm podle vás fajn?

Jak jsem říkal... nikdo mě v podstatě v ničem neomezuje. Můžu si téměř vše plánovat podle sebe. Rád se vyspím... teda jako jsem zvyklý vstávat relativně pozdě. Mám čas na kamarády a taky hodně jezdím za bráchou. Když potřebuju, můžu se doma klidně věnovat práci, na kterou potřebuju klid. Vlastně mám všechno tak, jak to potřebuju.

A co se vám teda na tomto volném a svobodném životě nelíbí?

Nelíbí... ono se mi to v podstatě líbí, ale nejde to tak pořád. Myslím, že už mám čas na rodinu, kterou bych už vážně chtěl... Ale jo, něco mě na tom opravdu vadí... chybí mi sex. Mám rád pravidelný a docela častý sex a k tomu je asi nejlepší stálá ženská. Navíc já nemám zrovna moc velký štěstí na nějaký to náhodný pobavení.

A samota, ta vás občas netrápí?

Jak jsem říkal, nejsem dobrovolně sám, vlastně mě nic jiného nezbylo, když to bylo, tak jak to bylo. Takže sám být určitě nechci..., ale nějak silné pocity z osamění nemám... No někdy možná ano, ale to má snad každý... občas takový ten pocit, že je někdy na něco sám. Spíš mám takovou tu touhu po té rodině... stálé partnerce, klidně i s dětmi, to mě nevadí.

Takže nějaké to dítě byste vychovávat chtěl?

Ano, přesně tak... a nejlépe aspoň jedno svoje vlastní. Ale čas ukáže, jestli k tomu dojde. Ale jestli bude nějaká možnost, tak mi můžete věřit, že se určitě pokusím, aby tady něco ze mě zbylo ☺... Ale ne za každou cenu. Spíš bych chtěl fakt rodinu, než jen dítě s nějakou ženskou, která mě potom nechá a prcka si vezme sebou. Nechci, aby se pak prcek cítil podobně jako já, když můj otec od nás odešel.

...

Konec ukázky.